

KATKA VOLÍ

a iné rozprávky

eknizky.sk

Ladislav Nádaši-Jégé

KATKA VOLÍ A INÉ ROZPRÁVKY

LADISLAV NÁDAŠI - JÉGÉ

eknizky.sk

Katka volí a iné rozprávky by Ladislav Nádaši - Jégé is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License, except where otherwise noted.

Obsah

1. Katka volí	I
2. Kozinský mlyn	7
3. Na jednom brde tkaní	17
4. Stále len matka	27
5. Pán biskup a východ slnca	39
6. Na operáciu s truhlou	55
7. Mudrci a klinec	61

KATKA VOLÍ

Minule som sa viezol s dobrým priateľom, advokátom Miškom Halajom z Bratislavy do Košíc. Vieme, že na takej dlhej ceste sadneme si oproti sebe, hľadíme si zamilovane do očí, vymieňame si cigarety a traktujeme sa navzájom v jedálnom vozni. Nevideli sme sa dávnejšie, križujúcich sa záujmov nemáme a tak sa nám zdá, že sme v celej republike najlepšimi priateľmi. Z dlhej chvíle si vyrozprávame nielen svoje vlastné, ale i všetky cudzie tajnosti, ktoré nám kolú bok, chcúc vyjsť na svetlo božie.

Pravda, o deň-dva sa nám rozleží v hlave, čo sme to všetko potárali, nadáme si do hlupákov a daromných tlčhubov a umienime si, prisahajúc sa čím najdotklivejšie, že iný raz budeme ústa držať zamknuté. I dodržíme svoj pevný úmysel, až sa nám naskytné nová príležitosť k primeranému frflaniu.

My sme s Miškom tiež hrešili takýmto spôsobom, spoliehajúc sa na našu (nikomu neznámu) mlčanlivosť.

Myslím, že tentoraz môžem niečo z tajností Miškom mi rozpovedaných vyzradiť, beztoho, žeby som sa musel obávať, že to bude dementovať.

Budúcne sa možno odvážim i k väčším indiskréciám.

Rozpoviem celú históriu tak, ako mi ju Miško rozpovedal.

— Vieš, moja drahá ženička, je nie vždy mojej mienky. Ja som vždy jej mienky. Len v jednom sa rozchádzame (nateraz). Pravdaže si svoju mienku zadržím len pre svoju privátnu potrebu.

Máme chyžnú, patriacu do rodu hrdých krásavic. Volá sa teraz Katka Strnádková. Predtým sa volala prostejšie len Katka Strnádko. Hlavu nosí ako kráľovná a hľadá na všetko z vysokosti svojej absolútnej nevedomosti a

neznalosti sveta. Netrápia ju nikdy nijaké pochybnosti, všetko, čo vie, to vie iste a nezvratne.

Dovoliš, že ti ju opišem trochu podrobnejšie, aby si sa presvedčil, že je to osoba z tých lepších a nielen taká tuctová domáca pomocnica. Pre začiatok poznamenávam, že má veľkú záľubu v skle. Vždy, keď má na to príležitosť, hľadá na zrkadlo i polhodiny, alebo na tably obločné, aj vtedy, keď by mala končiť inú prácu. Moja žena hovorí, že nevie ani riadiť, ani pri stole obslúžiť. Má, vraj, vo všetkom svoje spôsoby, ktorých oprávnenosť dokazuje pádnym dôvodom, že v iných službách pracovala podľa nich na uspokojenie domácej panej. A boli to služby „panskejšie“. Zmetá teda prach pod koberce a núka pri stole vždy z pravej strany. Na naše striebro hľadá s opovržením, lebo je to len také obyčajné. Tam, kde slúžila pred nami, mali až akési čínske.

Rózka, naša druhá domáca pomocnica vyzradila mojej žene, že pred nami slúžila u pána obvodného notára v Kraviciach, u ktorého ako u veľmi rozumného človeka nerobili veľkých ceremónií s jedením, odbaviac ho napochytr v kuchyni a s daromným riadením izieb tiež nie, čistiac ich len na výročité sviatky.

Katka robí nevinnú radosť i tlčenie lepšieho skla a porcelánu. Moja žena jej urobila zavše preto poznámku, že je alebo slepá, alebo kľavá. Katka na ta mykla hlavou a riekla, že hneď myslela, že sa to milostpanej nebude páčiť. Keď si moja žena na to dovolila ešte akúsi repliku, sadla si do kúta a plakala tri-štyri hodiny, oddajúc sa celkom bolesti, na úkor práce, ktorú mala urobiť. Vtedy ju moja žena zasa upozornila, že obloky môže i plačúc umývať, lebo s týmto systémom nariekania nesúhlasila. Katka sa prišla ko mne požalovať, že jej pani vytýkala, že má na očiach a na rukách „funkcie“ a že ona za to nemôže, lebo sa už s nimi narodila.

Je taká múdra, že vie všetko popredku. Žena jej povie:

Katka, vymeň už kvety vo vázach.

Katka na to:

No, veď som to už včera chcela urobiť.

Chce poslať domov balík po pošte a donesie mi poštovú poukážku, aby som jej ju vyplnil.

Katka, veď na to potrebuješ sprievodku a nie poukážku.

— No, veď som hneď vedela, že je to nie dobrá karta.

Pre takéto maličkosti nehľadí na ňu moja žena dobrými očami.

Ja zasa hľadím na jej okrúhlu, mäkkú briadku dobrými očami. Keby ju i

moja Olga chytila vše za tu briadku, ako to urobím ja — pravda, len z najrýdzejšej ľudomilnosti — a pozrela by jej tiež dobrotivo do očí, nuž by jej možno prepáčila niektoré slabôstky.

Možno i tú, že má milého — pekárskeho tovariša — s ktorým sa, podľa vlastného priznania, neschádza len v nedeľu popoludní; podľa údajov Olgy denne päť-šesť ráz, lebo keď vyjde pre hocičo na ulicu, nepríde nikdy skorej, ako o hodinu naspäť. Ten nešťastný pekár vždy niekde číha na ňu.

Pri posledných voľbách do snemu priniesli volebné lístky i pre ňu i pre jej pomocnicu v hatení domáceho poriadku.

Katka všuchla ko mne do kancelárie, keď som tam bol sám.

Môžem sa pána advokáta niečo spýtať? — riekla jemne skloniac hlavu nabok a doprajúc mi jeden z pohľadov, akými rozpalovala lásku pekára, myslím, že na trochu privysoký stupeň.

Otcovsky som jej odvetil: Môžeš, dieťa moje.

I ukázala mi obálku s kandidačnými lístkami.

Prosím, keby mi ráčili (užívanie časoslova „ráčiť“ pokladá sa za znak vyššej vzdelanosti) povedať, ktorú z týchto kartičiek máme oddať ja a Rózka.

Katka, to ti ja nesmiem povedať, lebo som tvoj zamestnávateľ a ako taký nesmiem na teba vplývať, na ktorú stranu máš hlasovať.

Katka pozrela ha mňa s koketnou prosbou:

No, nech mi len ráčia povedať, ja to nikomu nevyzradím.

Vieš čo, vysvetlím ti celú vec a tak môžeš sama rozhodnúť, na ktorú stranu budeš hlasovať. Dobre?

Prossím pekne.

Vieš, čo je to štát?

Katka zahryzla spodnú peru a vytiahla obočie dohora.

No, no, aké je to smiešne: štát. Aká otázka. Viem dobre, čo je to. No. Štát je, kde bývame.

Hm. Sakra. To bude tvrdý orech, — mrmlal som, nevediac sám napochytre, ako vysvetliť zrozumiteľne, čo je to ten štát. — Nuž, hm, vieš, čo je to štátna forma?

Katka sa radostne usmiala.

Pravdaže viem, čo je forma. Ako človek vyzerá. Na Teru od Chovanov hovoria, že nemá nijakej formy, lebo je taká rozkysnutá.

No vidíš, že vieš. Forma štátu sa určí podľa toho, kto je v ňom najväčším

pánom, či prezident, či kráľ, alebo cisár. Keď je prezident, nuž je to republika, a keď kráľ, nuž kráľovstvo. Náš československý Štát je čo?

No, všetci vždy hovoria, že republika. Veď máme i prezidenta, pána Mäsiarika.

No, dobre. A kto rozhoduje, alebo zrozumiteľnejšie, kto rozkazuje v štáte? No, ktože by rozkazyval? Nuž najväčší pán, pán Mäsiarik.

Nuž, nie pán prezident rozkazuje, ale snem. A vieš, čo je to ten snem? Katka odpovedala urazene:

— No, ako by som nevedela. Do snemu máme voliť poslancov.

Čo ty všetko nevieš! Aká si ty múdra. A kto všetko volí do snemu?

No, ten, komu pošlú kandidačné lístky. To veru každý vie.

A komu pošlú volebné lístky?

Katka sa víťazoslávne smiala.

Veď to páni v úrade vedia, komu majú poslať.

Pravdu máš.

Začal som sa po hlave škrabať.

Hm, nuž, ktorú kartičku oddáš pri voľbe?

No, veď to nech mi ráčia povedať.

Tak, tej strany, ktorá sa ti najlepšie páči. A vieš, čo je tá strana?

Čo je strana? Nuž sediaci majú svoju stranu, robotníci svoju, remeselníci tiež a azda i páni majú svoju stranu.

Dobre. Ďalej Maďari, Nemci, Slováci, socialisti, komunisti, katolíci, židia atď., atď. Tak do ktorej z týchto strán chceš hlasovať? Tvoj otec je roľník a ty si robotníčka, si katolíčka a Slovenka. Môžeš hlasovať na robotnícku alebo roľnícku, na katolícku alebo slovenskú stranu. Vyber si.

Neviem, — riekla o chvíľu, — nech mi ráčia poradiť.

Ja, duša moja, tiež neviem. To je tvoja vec.

A oni, pán advokát, na ktorú stranu ráčia hlasovať?

Ja, dieťa moje, budem hlasovať na stranu výrobcov.

Jój, a prečo ráčia hlasovať na tú stranu?

Lebo tá kandidovala môjho švagra na prvom mieste do snemu.

To i ja budem na tú stranu hlasovať.

Ako sa ti páči. Je to iste nie horšia strana ako tie ostatné. Sľubuje práve také belasé z neba, ako hociktorá iná.

Chvalabohu, že viem už teraz, na ktorú stranu mám hlasovať. Poznám pána

švagra, keď tu boli posledne na obede, dali nám po desať korún diškrécie. To sú dobrý pán. Poviem i Rózke, aby naň hlasovala. Ďakujem im, pán advokát.

Zvrtla sa a ušla.

Po voľbe som sa spýtal, na ktorú stranu hlasovali Katka a Rózka.

Nuž, pravdaže na milostpána, — zvolala Katka s urazeným seabedomím.
— Obidve sme hlasovali na pána Zámorského. Však, Rózka?

Pravdaže, — dotvrdila Rózka.

Pekne od vás. A kde ste hlasovali, v obecnom, či v župnom dome?

V obecnej kancelárii.

Vedel som, že tie opice nehlasovali na Zámorského, lebo som sa bol hneď po voľbe o tom presvedčil. Chcel som im trochu zakúriť.

No, dobre. Keď sa zajtra presvedčím, že ste naozaj hlasovali naň, dám vám po päťdesiat korún.

Ďakujem ponížene. Ruky bozkávam! — zvolali jednohlasne a radostne.

V obecnej kancelárii nebolo ani jedného hlasu na výrobcov, v župnom dome tiež len jediný. Nevie, ako sa ta dostal, lebo — toto Miško pošeptal — ja som tiež nehlasoval na Švagra.

Ráno som šiel k tým donnám a riekol som im toto:

Dievčatá, nedostanete po päťdesiat korún, nehlasovali ste na švagra.

Kričali a dusili sa, že áno.

Nie, detičky, darmo vrieskate. V obecnej kancelárii nikto nehlasoval na výrobcov, ani duch. Teda ani vy ste nemohli.

Jój, to je nie pravda: to sa museli naše karty stratit.

Nestratili sa; toľko oddaných kartičiek sa našlo, koľko bolo voličov. Povedzte mi pravdu, na ktorú stranu ste hlasovali.

Katka zvolala:

No, dobre, poviem pravdu. Ja som hlasovala na ľudovú stranu.

Jój, necigáň! — zakríkla ju Rózka. — Hlasovali sme obidve na 63. stranu, ako ti kázal tvoj Adolf.

A aká je to strana? Pekárska, či aká?

To nevedia! — skríkla Rózka, — to je židovská. Veď je jej Adolf Žid!

Pri večeri mi žena rozprávala, že sa tie dve celý deň vadili; málo chybelo, že sa jedna druhej nedali do vlasov.

Spýtal som sa Miska, prečo nehlasoval na švagra, keď je jeho strana nie horšia ako iné.

— Prosím ťa, bez toho sa nepracuje do kože. Má byť ešte i poslancom?

LADISLAV NÁDAŠI - JÉGÉ

Myslel som si: ako by ľudia mohli byť spokojní na svete, keď sú všetky ľudské inštitúcie na takých vratkých základoch postavené, ako i voľby do snemu!

KOZINSKÝ MLYN

Pavo Rázvora rozprával na salaši večer pri ohníku takto:

— Dietky božie, čo na kraj sveta pôdete, nenájdete takého chlapa, ako je Adam Kvak, mlynár v Kozinskej. Ten vám má hlavu ako sito, brucho ani vahan a obyčajnému chlapovi by siahal iba po pupok. Okále má ako toliare a ústa, že by kapustnú hlavu — čo menšiu — ľahučko, jedným sekcom prehryzol. Taký je to chlapík ten Adam. Ale zato vždy v belasých mlynárskych šatách chodí a i v lete má kapce obuté. Veru tak. Nebojí sa ten nikoho. Iba ak jeho žena Zuza, tá urobí s ním poriadok. Tá mu, keď treba, takých pár zaúch vylepí, že sa to na jeho hrinte až v susednej dedine ozýva. Nuž Zuzy sa bojí, čo je pravda, to je pravda.

Adam je statočný mlynár. Nemá ani o mačný máčik menšiu meričku ako druhí mlynári, a Zuza, ako dobrá gazdiná, z dobrej noše tiež radšej vezme i do tretice, akoby len raz mala vziať.

Deti im pánboh nepožehnal a cudzie tiež nemajú radi, najmä Adam nie. A viete, prečo sa tak namrzel na tie neviniatka? Nuž prišla Otrubula s malým dečkom na prsiach do mlyna a akýmsi činom posadila malého Miška do mlynárovej čiapky na stole. Čapurda bola taká, že by vari aj ročného chlapca ukolísal v nej. Nuž viete, stalo sa, čo sa s takými čeladníkmi ľahko prihodí. Dieťa ako dieťa: spôsobu to nemá.

No, čo vyčíňal Adam, to vám bolo hodno pozerat! Keby ho Zuza nebola skrotila a do mlynskej komory zavrela, ten by bol toho mrzko našarapatil. Iba o hodne dlho, keď už hundrúc prosil: „No, Zuza, veď ma už pust“, ho vypustila ako psíka z chlieva. Ale veru stála s omelom pri dverách, ak by ho bolo treba.

Ako viete, kozinský mlyn stojí medzi horami na lúke. Pekne je tam v lete. V zime nech boh chráni! Duní ti vetrisko, víchor len tak človeku srdce stíska.

Na dostrel od mlyna stála vysoká a hrubá borovica, že by ju chlap sotva rukami obopäl. Čo sa do tej borovice hromov napáralo, to vám bol zázrak! Ale aj vyzerala ako staré brezové metlisko. Jedného dňa — ani búrky nebolo — sa blyšlo, hrom zarapčal, a pác! milú borovicu vyvrátilo i s koreňmi!

Mlyn a lúka sú obecné, a tak aj borovica patrila obci. Lenže, ktože ti takú borovicu kúpi, na ktorej čerti od rokov svoje tance vydržovali? Ktože by z nej len dosku do domu vzal? Veru poctivá kresťanská duša nie. Pri najbližšej búrke ju hrom isto-istu-čičko nájde a rozhádže ti; keby len dosku, ale celú chalúпку. Takého hosťa si nikto do domu nežiadal. Juro Macko, legionár, a Ondro Haluška, Amerikán, večer pri ktoromsi tom poháriku sa chlapili a to tým väčšmi, čím horlivejšie druhí chlapi hlavami krútili, že oni tú borovicu zajtrajším dňom kúpia.

Ale ráno Juro vonkoncom nemohol nájsť návlakov do krpcov (že mu ich vraj Mara prekryla). A kdeže ti jeden legionár môže bosý ťapušiť po obci. Ondrovi, vraj, zasa krava náramne ochorela, nuž musel tú ratovať. I veru vám táto borovica len zasa zostala bez kupca.

Bol to s ňou trest a to tým horší, že ležala krížom cez lúku, a tak bol aj prístup do mlyna, najmä vozmo, veľmi obťažný.

Čo si tu počat? Dobrá rada stojí groš. Richtár Ondro Krška, múdra to hlava, oj, múdra, pohol rozumom a zaratoval obec, ako sa aj patrí. Zavolał Adama do výboru a vyniesol mu takýto rozsudok:

Ty, Adam, mlynár náš kozinský, musíš tú borovicu spred mlyna odpratať. Darujeme ti ju. Môžeš s ňou urobiť, čo chceš, ale ju akýmkoľvek činom odprac. Ak ju neodpraceš, vyhodíme ňa aj z mlyna! No, bude, či nebude?

Celý výbor ukrutečným spôsobom chválil richtára. Darmo je, čo rozum, to rozum. Ale Adam len drgol plecóm a zafufnal, lebo fufne tak, že ním deti strašia:

Poručeno pánu bohu, pôjdem z mlyna ďalej. Veď mlynóm ešte mater neumrela. A mne je toho vášho mlyna už beztak potadialto. (Ukazoval po krk.) Žijem tak ako vlk, čochvíľa budem aj zavýjať. Do dediny (myslel do krčmy) hodina chôdze. Nechcem!

Drmol čapurdou na hlave a poberal sa von.

Ja, to tak nejde. — Richtár húkol na hajtmanov: — Hnopf! Držte ho, chlapi! — A hajtmani, Vojvoda a Genšov, chytili milého Adama ako do šrófov.

Celý výbor ustálil teraz, že richtár je sprostý ako peň. Ako by aj nie! Ktože by na takú borovicu siahol, a čo by bola aj sto razy zadarmo. Veď, hľa, leží už odkedy, a keby sa jej Kozinčania nebáli, boli by ju už dávno v tichosti rozkradli!

Ticho, — zareval zasa richtár a tresol pästou po stole, — čušte!

Keď sa trochu utíšilo, zapukal si zo zapekačky a riekol:

Adam, dostaneš liter rumu, keď tú borovicu odpraceš.

Adam drgol plecom a ani necekol.

Zasa sa ozval richtárov hlas:

Adam, dostaneš jeden liter rumu, keď tú borovicu odpraceš.

Adam krátko zafufnal:

Nechcem.

Teraz už richtár zareval ani na býka:

Sto striel sa ti do matere páralo, tri litre rumu ti len bude dost. Ty gágorisko rozputnené, ty!

Adam teraz zmäkol a zahundral:

A tri kilá slaniny!

Pristali aj na troch kilách slaniny.

Myslíte, že závideli Adamovi? Ani reči. A ani Adam sa priveľmi tej veci neradoval.

Prišiel pred borovicu a obchádzal ju ako nejakú mrcinu. „Čo si len počnem s ňou, ja biedny človek?“ I huplo mu do hlavy: „Laľa, tuto je z kmeňa hodný kus nepoštiepaný. Z toho by boli znamenité dosky. Ale čože urobíš z tých dosák? Nuž truhlu (rakvu), človečku biedy, truhlu. Ale ktože ti takú truhlu kúpi? Veď nik nechce, aby čo aj po smrti hromy doň trieskali.“ Že by tú truhlu pre seba samého urobil, to mu ani na um nezišlo. „Ale hop! bude to truhla pre Zuzu, komótna, teplá, a nepremokne. Bude jej v nej ani v sláve nebeskej!“ Ešte si podskočil a čiapku do krku zasotil. „Hej, veru jej tam bude dobre!“

Keby bol býval Adam múdry človek, nebol by Zuze o celej veci nič hovoril. Nuž, ale blázon, vyfrflal, čo chce urobiť. Myslel si, bohvie, ako ho Zuza pochváli.

Zuza povedala, že ona nechce, aby ju, čo i po smrti hrom bil. Že keď má niekoho ohlušiť, aby to bol Adam.

— A potom, ty lagan, ty zákrt, ty vydriduch, čože by si sa ma už chcel striasť?

Chudák Adam má veľkú hlavu, ale mu ešte raz taká narástla od toho, čo sa mal napočúvať.

Veci stáli na rázcestí, keď prišiel poobede richtár s hajtmanom, ktorý v košíku doniesol rum a slaninu.

Teraz už bolo všetko vykrúcanie daromné. Vy- koštovala sa jedna fľaša rumu a strovilo sa za kilo slaniny. Adam hľadel smelšie do budúcnosti. Richtár

veľmi chválil jeho úmysel, že truhlu spraví pre Zuzu, lebo jej z duše doprial ktorýsi ten hrom, čo aj po smrti. Takto ju hľadel uspokojiť tým, že pri pohrebe pán farár truhlu pokropí a požehná, a to je vraj v takých prípadoch osožnejšie ako najlepší hromozvod.

Zuza zasa myslela, že keď je to také isté, že by to richtár mohol vyprobovať prvý. Pre ňu aj za živa.

Konečne sa o veci dohodli. Bolo dobre pre richtára, že dovedol so sebou toho hajtmána, lebo by bol najskôr v rázštubni pri kolese nocoval bez neho.

Druhý deň sa Adam s pomocou dvoch cigánov prichytil do borovice, aj ju rúce rozpílili, pokáľali na siahovicu a jeden klát na pílu odviezli. Siahovicu Adam dobre predal židovi „Zamrvankovi“, do ktorej skutočne hrom udel, lenže nie takým spôsobom, ako by ste si to mysleli. Z kláta vyšlo šesť dosák, krásnych ako hodváb. Adam urobil pre ne, obďaleč od mlyna, striešku a uložil ich pod ňou, aby vyschli.

V jeseni Zuza prala na primrznutom potoku. I veru ochorela: omrštela, kašeľ ju hrtmanil, dych lapala, bol by jej dušu vlasom zapchal. Pila lipový kvet, plúcovník a čo už staré baby vedia poradiť. To akosi všetko nič nepomáhalo, i zavolať Adam múdru babu Majduľu z Havranej, aby tá poradila.

Majduľa prišla s batôžkom kadejakého haraburdia, vyhnala Adama z izby a rozložila svoje krámy: byliny, kostičky, skalky, handričky a strapčeky papiera na prikrytom stole a potom už vyčíňala svoje zázraky. Chodila okolo stola, dvíhala skalky, kosti, krútila nimi v povetrí, krčila sa a ustavične hundrala čosi. Vzala zelinu a tou robila kruhy okolo Zuzy, ktorá sa vyjavene dívala na ňu a potila sa od strachu, že cícerkom tieklo z nej. Potom sa pustila do Zuzy a namastila ju tak, že jej mala dušu z tela vypučiť. Zuza len achkala a stenala; kričať sa neopovážila.

Napokon zobrala zasa svoje haraburdy do handry a pýtala sa, kde je Adam.

Adam počúval za dvermi, i vošiel dosť skrúšene, ešte aj čiapku strhol z hlavy. Pýtal sa veštice, čo bude s tou Zuzou. Veštica povedala, že je v zlej moci, ale že je tá zlá moc, ako keby si nechťom zaškrabol, už naštrbená. A najtiaž len naštrbiť, teraz už dobrá moc bude mať kadiaľ vniknúť do nej. Ináč, že bude, ako pánboh, najsvätejšia Panna Mária a archanjel Michal usúdia.

Adam z tohto zostal takým múdrom, ako bol a pýtala sa jej, čo chce za svoju prácu.

Majduľa pozrela na neho prísne a odvrkla, že či nevie, že ju len pánboh zaplatí. Ale že merička múky by sa jej zišla, i vytiahla mierové vrece. Adam jej povedal, aby išla za ním na mlynicu. Baba šla. Adam i zlej múky slabó dával.

Baba ho obšívala jazykom. Adam chytil babu za krk a vyhodil ju von, že sa tak rozčapila ako žaba. Ešte sa nezobierala, keď vyletel za ňou aj jej batôžtek, ktorý sa jej búšil do chrbta a rozsypal.

Môžete si pomyslieť, čo Majduľa pred mlynom vyčíňala. Vyprískala všetky hriechy Adamove a nenechala na ňom dobrého vláska. Jaj, ako ho tá čistila! I Zuzu odsúdila na smrť.

— Skape, skape, a ty hrtman, ty anciáš, i ty s ňou!

Adam sa akosi nelakal, že by Zuza umrela. Ako dobrý kresťan oddal sa do vôle božej.

„Ale tú truhlu jej už musím spraviť, aby bola naporúdzi.“ I začal vám tú truhlu robiť, ale len tak, že kde robil, kde nie. Keď Zuza väčšmi stenala, robil, keď sa zdalo, že jej je lepšie, nechal tak: odišla mu vôľa. Myslel si: „Ani čert jej nebude.“

V tom čase vošiel aj do mesta čosi kupovať. A vari to bol papierový zlatý kríž a zlaté čipky na tú truhlu. Akiste to bolo. Keď už bol v meste, vošiel aj k doktorovi, lebo mu Pavo Jurákovie povedal, že darmo je, môže sa hovoriť čo chce, ale že aj doktor dakedy — zriedka — ale predsa len dakedy pomôže.

Doktor sa Adama spytoval, čo je Zuze.

Adam mu povedal, že je celkom-celučičkým, od päty po hlavu chorá do skapu. Nespí, neje, leží, stene, kaše. Bolí ju všetko. Nahovoril doktorovi toľko, že mu bolo na desať chorôb dosť. Pýtal medicínu tú najmocnejšiu, proti tej najtuhšej chorobe.

A ak by nevydržala tú medicínu? — pýtal sa doktor. — Nuž tak poručeno pánu bohu, nech sa netrápi, — riekol Adam.

Doktor povedal Adamovi, že je napitý ani kanón, aby prišiel zajtra, keď bude triezvy.

Adam bol doťahany, darmo tajiť. Kdeže, v meste byť, a ani si nevypiť. Vošiel ešte na skusy k apatekárovi, ak by mu ten dal nejakú medicínu pre Zuzu. Apatekár si mnoho hlavu nelámal, namiešal akýchsi prachov a oddal Adamovi za drahé peniaze.

Keď prišiel Adam domov, vyzozpával žene, čo sa pre ňu nachodil a omaľoval doktora.

A ktorý to bol, ten vysoký s okuliarmi? — pýtala sa Zuza.

— Ten, ten, ten. To je kôň a trúb. Ten len posmech robí z človeka. Ani zdochnutého koňa by mu nedal odriet.

Zuze potom dal naraz dva či tri z tých práškov, lebo boli malé, a on jej doprial.

Uži, Zuza, nech sa míňajú, keď som ich zaplatil.

Zuze od práškov v ušiach hučalo, hlava sa jej krútila a počula anjelov spievať. Celú noc tak šarapatila, že sa Adam ráno s celou chuťou pustil do tej truhly. „Teraz je už po nej,“ fufnal Adam a hobľoval dosky, že sa mu len tak kečka parila.

Lenže Zuza mala tiež svoj rozum a nechcela viac ani zavoňať z tých práškov. Y dedine jej duchovnej lemotre ochorelo päťročné dievča, nuž tomu poslala tie prášky. Nech sú mu na úžitok. Na šťastie ich užil otec dieťaťa. Boli mu sladké, nuž vysypal si všetky naraz na dľaň a preglgol. Drichmal vraj potom zo tri dni a tri noci. Katra, jeho žena, hovorila, že nikdy nebolo takého pokoja v dome ako vtedy.

Na jar sa Zuza vykročala z choroby, práve vtedy, keď aj truhla bola hotová.

Raz v pekný deň šibla Adamovi zaucho, len tak, skoro bez príčiny, akoby probovala, či to už nejako pôjde.

Adam zaucho dost spokojne prijal.

No, ľadže ti ju, ľad! Už ti nič nebude. To som ťa podaromnici neprezimoval — a potriasol kotrbou ako kôň, aby muchy odduril.

Zuza truhlu videla. Akože by nie. Bola veru rúča. Adam ju zafarbil tmavoorechovou farbou, navrch pribil krásny, veľký zlatý kríž a okolo vrchnáka bola zókol-vôkol prilepená krásna zlatá čipka. Zuza sa zadívala na ňu. Bola široká, dlhá, tam by ťa nikde nie netlačilo. I povedala:

Ty, Adam, tú truhlu mi nikomu nedávaj. Vezmem si ju do izby.

Adam čosi hundral popod nos, ale tak, aby ho Zuza nerozumela. Hovoril:

Myslíš, že sa o to hromom pootlkané truhlisko niekto perie? Keď chceš, nuž kap v nom.

Zuza si truhlu postavila do kúta izby na dva stolččky a prikryla čistou plachtou, aby sa jej nezaprášila.

Nuž, hľa, také sú ženy. Raz tak, raz zas inak. Parom sa v nich vyzná!

Zuza sa každú nedeľu poobede z knižky modlievala. Do kostola chodiť jej bolo prídaleko, ta šla s Adamom len na výročité sviatky. Zuze bolo v nedeľu ďaleko do kostola chodiť, ale Adamovi nie. Darmo je, chlap je len chlap. (Pravda, že Adamko si po kostole vždy zašiel do krčmy k Telnému.)

Zuza sa tak modlievala, že si odkryla truhlu, sadla pred nu a skrúšene obracala svoju hriešnu dušičku k pánu bohu. To sa jej stalo takým milým

zvykom, že keď stihla, aj v stred týždňa sa modlila. Hovorila ženám, že by tú truhlu nedala ani za kozinský mlyn. Tak ju chválila pred týmito, že im len tak sliny tiekli na ňu. V takéto chvíle aj Adam spokojne pohmkával a šúchal si čapurdou svoju kotrbu.

V jedno odpoľudnie pribehol Adam celý vyznojený k Zuze a kričal jej už zďaleka:

Zuza, Zuza, poberaj sa s tým plátňom k Telnému, tam sú akísi kupci, vezmú ti ho všetko. A zaplatia, čo zapýtaš. Že vraj bude zasa vojna, nuž treba plátňo.

Zuze nebolo viac treba. Zvrtla sa, pohádzala plátňo do plachty — bola ho dobrá noša — a hybaj s ním k Telnému, čo je dobrá hodina chôdze. Telný je, ako viete, bruchatý Žid, krčmár. Má také brušisko ako kapustný sud, nuž ho preto tak pokrstili.

Dokiaľ Zuza bola u Telného, nuž ti vám, dietky božie, milý Adam tú truhlu predal.

V Havranej zomrel bohatý Kôpka. Zostal po ňom len akýsi vnuk, ktorý pred krátkym časom bol prišiel z Ameriky. Truhle z kozinského mlyna šiel chýr široko-ďaleko. Vnuk sa ti tam mnoho o to nestaral, či budú do starého Kôpku hromy biť, či nie, hlavná vec mu bola, aby ho odpratál. Nuž ten vám tú truhlu kúpil. Zaplatil Adamovi bez jednanja, čo si tento zapýtal, a hneď zobral truhlu na voz, ktorý čakal v hájiku neďaleko mlyna, a hybaj!

Adam vedel, že by Zuza truhlu nijakým činom nepredala, preto ju takýmto huncútskym spôsobom odpratál z domu.

Hej, ale ju doma nečakal! No, to už nie! Odpratál sa ten dobre.

Zuza prišla domov a zhodila nosu. Bola od chôdze celá vyzváraná. Kdeže by nie, vliecť z pol centa dve hodiny na chrbte. A podaromnici. A ten posmech s tým brucha tým Židom! Nebola by to prijala ani za telnú kravu.

Ale keby len to! Ale keď vošla do izby, tu truhly niet!

„Pre päť rán Kristových!“ vybehla ako šialená a kričala, ako keby horelo. No, darmo ty kričíš, dievčička, nemáš tam ani človečička Široko-ďaleko, čo by ta zaratoval.

Zuza sa napochytro utíšila. Veď čože budeš vrieskať, keď ťa ani živá duša nepočuje. Pomyslela si: „No, počkaj, veď mi ty prídeš. Veď ťa ja počastujem. Dám ti ja vojny!“

Adam prišiel len na tretí deň. Vkradol sa zadnými dvermi do kuchyne, kde skrúšene sedel a pohladkával cifrovanú šatku, ktorú doniesol pre Zuzu.

Pozri, Zuzka, akú šatôčku som ti doniesol, — zafufnal a natriasol šatku pred

ňou.

Zuza si založila ruky na bedrá a spustila, čo mala nasypané. Bolo toho do vôle bozej.

Najviac ju škrela, že takého blázna urobil z nej a že ju s tou nošou tak prehnal. Aj Žid ju napálil. Len akoby na posmech, ponúkol jej akúsi maličkosť za plátno. Povedal jej, žeby sa za vojnu rozbehla až do Ázie, tam že jej zaplatia lepšie.

A truhlu si mi ukradol, ty zbojník, teraz mi takou handričkou chceš oči vytiat, ty lotor, ty šibeník!

Pristúpila k nemu so zdvihnutou rukou. Videla, že sa jej bojí, nuž udrela ho. Zuzka, nebi ma.

Nie tá? A či nezaslúžiš, nie? Tu máš, na, na, na!

Ako sa bránil, nuž ju nevdojak búšil do brucha.

Ach, ty obluda, čože ma ešte chceš aj zabiť?

I pochytila válok, ktorý jej bol naporúdzi, a tresk ho ním po hlave.

Adama zaliala krv i spadol na zem.

Zuza sa viac oň neozrela, pochytila šatku na hlavu a hybaj do mesta. Išla k fiškálovi na žalobu. Vpálila k starému Ondrejčákovi. Sedel za stolom, s okuliarmi na nose, a prezeral písma. Ved ho poznáte všetci. Ten ti len skríví tých pol úst, ako keby sa smial a počúval ťa, čo melieš. Len tu i tu podhodí otázku, že sa ti len v očiach ziskrí: „Lala, ved ten všetko vie!“

Ten starý vlkolak zakrátko všetko vymäkušil zo Zuzy. Všeculinko. Že jej Adam ukradol truhlu a že čo chcela odtajiť — ho tak ovalila, že zostal ležať ako mŕtvy.

Dievčička — začal on potom vykladať, — dievčička, tebe Adam truhlu neukradol, lebo si nedokázala, že tá truhla bola tvoja. Ale keby aj bola tvoja bývala, tak ti ju žiaden súd nedá z hrobu vykopávať a z nej mŕtvoľy vyhadzovať. Najviac, ak ti prisúdia jej cenu, a tú ti Adam iste chcel aj beztoho dať, okrem tých niekoľkých korún, ktoré od strachu prepil.

Ale o truhlu je sem-tam. Fígeľ je, čo si ty s ním urobila? A ak si ho zabila? To musí byť mocná kotrba, ktorá by vydržala úder dubovým váľkom od takej oberučnej baby, ako si ty, beztoho, aby nepraskla! A ak si ho nezabila, tak si ho iste ťažko poranila.

Dievčička, zvrtni sa a bež, — hohó, nie tak chytré, najprv mi zaplat štyridsať korún za poradu. Teda bež domov a vezmi so sebou hneď aj doktora, lebo mne sa všetko tak zdá, že si si ty mrzkej kaše navarila s tvojím Adamom.

Zuze sa tak činilo, že sa všetko obrátilo v nej čím hore, tým dolu. Prišla taká, že by Adama v zuboch bola roztrhala a teraz sa všetko v nej od strachu triaslo, ak mu nejako veľmi ublížila. Vyložila fiškálovi peniaze na stôl a utekala na ulicu. Tak sa jej dobre podarilo, že i doktora, starého Steinera, zachytila na ceste a aj Mišo Kurnota z Kozinskej sa jej, s koňmi nadšnil.

Mišo dobre duril, ale sa Zuze predsa činilo, že sotva ide.

Miško, Mišičko, len dur, pre boha ťa prosím, poháňaj.

Zakrátko prišli k poľnej ceste, ktorá sa od hradskej odráža ku mlynu. Zuza skočila z voza a bežala peši. Keď prišla na vrštek s hájikom, len ti zazrela, ako sa vo dverách mlyna čosi červenie.

— Ratujte, ľudia, — zakričala zúfalo, — veď je to četník!

Utekala s trasúcimi sa kolenami a vykladala cestou, akoby Adam bol už mŕtvý.

— Jaj, bože môj, bože, Adamko môj krásny, už som si ťa doriadila! Ktože mi bude putne poprávať a papuče pošívať? Už ma nebudeš jedovať, už ti horúcou kašou nebudem ústa obárat! Adamko, Adamko!

Pribehla k mlynu. Vo dverách skutočne stál četník.

Preboha, čo je s Adamom?

Četník jej porozprával, že šiel s kamarátom popri mlyne a že po svojej obyčaji vošli dnu. Mlyn bol prázdny, iba v izbe našli zmŕtveného Adama ležať v mláke krvi. Prebrali ho, zaviazali mu ranu na hlave, ako sa patrí, a uložili ho do posteľe.

Zuza vletela do izby. Adam ležal na posteli pod perinou, hlavu mal zaviazanú obväzmi, iba jedným okom kukal na ňu, lebo druhé mal zababušené.

Zuzka, mne je už nič, páni četníci ma rúče obriadili.

Čo som strachu vystála pre teba! Ani si ho nie hoden, ty naničhodník!

Prišiel čochvíľa aj doktor, pozrel ranu, pochválil četníkov a povedal, že o dva týždne bude Adam zasa chlap. Keď četník počul „dva týždne“, povedal, že je to chyba.

Takhle to musím oznámiti a vás, mlynárko, sebratí se sebou, — povedal ten nemilosrdný samaritán.

Zuza povedala, že ona muža neopustí, veď by sám bez opatery zostal v celom mlyne, že ona vie, že zle urobila a že sa previnila, za to že odtrpí. Ale že sa najprv musí jej muž vyliečiť. Ona že nevyjde nikde.

Četník vrkol:

Jojo, — zobral flintu a šiel s pánom bohom.

Nuž koniec všetci viete.

Adam sa napochytrou vyliečil a Zuzu pekne-rúce zavreli na štyri týždne do Šupy. Peniažky, čo vytřžili za borovicu, sa minuli na chorobu a na súdy. Ba ešte aj doložili.

Môže povedať, kto chce, čo chce, ale si to raz nešťastie berieš do domu, keď si ta vezmeš také drevo, do ktorého hrom udrel.

Valach, starý Matúš Kodrčka, si tabak v zapekačke nechťom popotláčal a poznamenal chrapľavým hlasom:

Ja som vykúril dva hodné buky, čo hrom po- váľal, a neohľušilo ma, a zjedol som tri ovce, čo hrom zabil. A Parom ho vie, nerozpučilo ma ani od jednej z nich. Len ich sem, čím viac.

Ondro Špikala z Kozinskej sa ohlásil, že je to vonkoncom nie sväté Písmo, že by tie ovce bol hrom zabil, že tie veru inou smrťou zišli z tohto sveta.

Matúš dosvedčil, že tie ovce hrom zabil, čo je veru také isté, ako keby si to na dlani videl, lebo aj bača jedol z nich, a to že je vraj svedok spoľahlivý, lebo aj písať vie.

Špikala podotkol, že i Matúš, i bača sú na jednom brde tkaní a vrana vrane oko nevykole.

Matúš je vraj bolševik, človek bez boha, ktorý dobrého konca nedôjde. Matúš poľahky odvrkol:

Ako bude, tak bude. Sta kedy skapať, a teba na ceste do pekla môže ešte lepšie usepkať ako mňa, lebo ty si tiež len vtedy dobrý, keď drichmeš.

Nuž ktože ho tam vie, čo je pravda? A opatrnosti veru nezbyva.

NA JEDNOM BRDE TKANÍ

Dr. Igor Stach je krátky, tučný, behá na okrúhlych, čaptavých nohách ako veľmi pohyblivý chrobák v ohradenom kolese. Líca a tupý nos sú karmínovej farby a blyštia sa mu ani politírovaná skriňa. Hovorí s neodbytnou rozhodnosťou, ktorej sa nikto neľaká. Myslí si, že niet inej múdrosti na svete okrem tej, ktorú on vie. Klame svet nielen rontgenovaním, do ktorého sa rozumie ako drotár do želvovej polievky, ale i menom, lebo ho jeho žena volá Izidorom, a hoci dobre vie slovensky, pridá sa mu vždy, že namiesto „bol“ povie „bau“.

Včera predpoludním vošiel do čakárne a našiel tam sedem pacientov. Obzrel ich, nezložiac ani klobúka z hlavy, mrdol hrubou visiacou perou a zamrmal: — Háved! Z tých siedmich odhadol piatich na Krankasákov, jeden bol otrhaný žobrák a len jeden zdal sa ako dobrý, starší gazda, teda pravdepodobne platiaci pacient. Stachovi preblesklo hlavou, že ten zaplatí za všetkých.

Ako prvého odbavil žobráka, známeho pod menom Kozák.

— Kozák, čo mi tu tratíte vši, berte sa odtiaľto!

Žobrák stál hrdo v aureole požitého denaturovaného liehu, páchnuc aj inak ako mor, takže ostatní stáli od neho na dostrel z revolvera. Krankasáci s uznaním počúvali doktorovu reč a prikyvovali mu v nádeji, že tým získajú si jeho blahovoľnosť.

Kozák zafufnal bezzubými ústami, ale povedomej

Mám ranu na nohe!

So svojou ranou na nohe ma už sekírujete práve desať rokov. Tu máte päťdesiat halierov, choďte do pekla! — vrieskal lekár, otvoriac pred ním dvere.

Ďakujem, pán doktor, prídem sa im o pár dni ukázať.

Vyhodím vás! No, podte, vy ostatní! — riekol lekár, pričom hľadel s opovržením na Krankasákov.

Voviedol ich všetkých do ordinačnej izby naraz a postavil ich do radu.

Vám čo je? — pýtal sa prvého.

Mňa tu na nohe uštípla mucha: opuchlo mi to. nemôžem chodiť.

Kedy sa to stalo?

Pred tromi dňami. Nebol som v práci od tých čias a ani teraz nemôžem ísť.

Ukážte!

Prvý si vyhrňa nohavice.

Druhý, čo je vám?

Včera ma kopol kôň do zadku.

Dolu nohavice! Tretí, čo je vám?

Tretí, chlap ako Goliát, vyhrnul rukáv.

Tuto, hľa, sa mi urobil vred na ramene. Nemôžem robiť.

Stach mrkol od stola na vred. Bol ako hrášok s bielym vřškom. Vzal kúsok vaty, namočil ho do jódovej tinktúry a vytrel ranku. Zatým prilepil na ňu náplast s gázou.

Kedy mám s tým prísť? — pýtal sa Goliát.

To sa vám zahojí za deň-dva. Nepotrebuje s tým viac sem chodiť.

To sa mi nezahojí za dva dni. Ja s tým nemôžem robiť. Musia mi dať podporu.

Ak sa vám to za dva dni nezahojí* oznámim vás, že si ranu schválne kazíte. Podpory nedostanete, lebo pre také nič môžete robiť. Berte sa!

No, to by som rád videl! Ja s tým robiť nebudem. Celá ruka ma holí. Taká mi je ako cent. Oni to neskúsili, nuž nevedia.

Ostatní Krankasáci tvorili súhlasiaci chór bručaním a poznámkami.

Lekár hľadel s hnevým opovržením na celú spoločnosť. Žatým pozeral prvému na nohu, na ktorej bolo opuchnuté červené miesto ako dlaň.

Posmech! Pre takú vec sa nehanbíte sem chodiť a kraďnúť čas? Chodte do paroma!

Júj! — skríkol prvý, ani keby ho nožom pichol, a skackal na jednej nohe. — Veď ani stáť nemôžem. Bože môj, bože, takto zachádzajú s chudobným človekom! Budem s tým i mesiac ležať, lebo mi Drnduliačka povedala, že je to otrava krvi. To mi ani podpory nedajú?

Keď dostanete otravu krvi, umriete, a tak nepotrebuje podporu. Berte sa!

To idem žalovať!

Choďte pre mňa i do vypálenej bryndziarne. Tam môžete vyspevovať, koľko sa vám páči.

No, toto je strašná vec. Platím Krankasu, a keď ochoriem, vyhodia ma ako psa. Idem na žalobu. Júj, veď sú oni ani nie človek!

I odišiel, trepnúc dvermi.

Druhý za ten čas stál zohnutý s obnaženou primeranou čiastkou tela.

Kade vás to kopol kôň?

Ranený, hladajúc, macal prstami, kde ho bolí.

Tuto, ale nie, tuto tadiaľto. Veď mi musí byť vidno. Včera, ako mi žena hovorila, som mal celú podkovu odtlačenú.

Lekár a chlapi pozerali na údajný úraz. Nevideli ničoho.

Juro, veď vám tu ničoho nevidno.

Nevidno! — zakvílil Juro žalostne a macal si zasa boľavú čiastku, hladajúc raz na jednej, raz na druhej polovici.

Tuto, — ukazoval naľavo, — ba nie, tuto, — prešiel napravo. — Hej, tu to bolí.

Ostatní chlapi sa zahanbili. Goliát, aby dokázal, že je on jediný spravodlivý, poznamenal:

No nie, Juro, ničoho ti nevidno, necigáň. To ťa len pohladil ten kôň.

Nuž, naozaj mi nevidno? To ma žena oklamala. No, ja ju naučím. Taký posmech robiť z človeka. Obliekol sa a odišiel spokojne.

Štvrtý mal horúčku, bol, ako keby mal ťažký týfus. Lekár ho posadil na stolicu a vložil mu teplomer pod pazuchu.

Piaty si mlatkom bol udrel po nechte ukazováka. Necht bol začernetý.

To nemôžete robiť? — pýtal sa ho lekár.

Júj, ale s takýmto očernetým prstom! Veď sa ma brand chytá! Keby vedeli, ako to bolí, keď sa človek šibne po nechte! Všetky hviezdy som videl. Nech probujú, uvidia.

To nechcete robiť, kým vám necht nezlezie?

A akože budem robiť bez nechta?

No, dobre. To bude trvať i tri mesiace, kým vám necht zlezie a narastie nový. Za ten čas nebudete nič robiť a brať podporu!

Ostatní chlapi mu závideli. Chlap s nechtom, mysliac si, že mu to lekár vážne povedal, hľadel s úctou na svoj prst.

Ty, a pri akej robote sa ti to stalo? — pýtal sa ho Goliát.

Kul som kosu.

Do paroma! Nuž pre udretý lavý ukazovák ty nemôžeš kosiť? Kto by ti to veril? Pán doktor majú pravdu!

Stach bol nasršený ako osa. Pichol prstom Goliátovi do prs.

Vy tu darmo fiškálujete. Berte sa všetci von! Ani jeden z vás je nie nespôsobilý do práce, a tak darmo vydierate podpory.

Chlapi odišli, hromžiac a vyhrážajúc sa, že pôjdu na žalobu.

Sú i väčší páni ako taký doktor. Pôjdem k náčelníkovi. Nedáme sa ukrátiť. Ja platím už koľké roky Krankasu, a nikdy som grajciara nedostal!

Von, von, von! — zvolal Stach a otvoril pred ním dvere.

Boli to preň každodenné scény, a hoci bol na ne privyknutý, hneval sa každý raz. Pozrel oblokom na ulicu a videl vyšlých chlapov rehotáť sa na ceste. Robili si posmech jeden z druhého. Napokon obzrel chlapa s horúčkou.

Čo vás bolí?

Hrdlo, nemôžem ani sliny prežriieť.

Ukážte hrdlo, — i pozrel ho pomocou drevenej doštičky.

Chlap mal zapálenie hrdla. I dal mu prášky a na vyplakovanie medicínu.

Celá ordinácia piatich ľudí netrvala dlhšie ako štvrt hodiny.

No, podte teraz i vy! — zavolať gazdu z čakárne podivne vlúdny hlasom.

Vošiel poriadne a Čisto oblečený gazda. Bol to zo štyridsatročný chlap, zohnutej postavy, širokých pliec a očí takých malých, že mu ich skoro ani ne bolo vidno. Robil dojem hlupáka.

Pochválen Pán Ježiš Kristus!

Na veky amen, — odvetil lekár neženírovane, hoci mu do Pána Ježiša naozaj nič nebolo.

Ale nestálo ho to nič, nech má ten človek radosť.

Tak, čo vám chybí?

Pán doktor, kríže ma bolia, v prsiach ma pichá, hlavu mám ako riečicu, kašeľ ma dusí, jesť nemôžem a nemám vlády, takže sa mi činí, že by ma i mucha prevalila.

Strach sa usmial. V duchu si spočítal, čo sa tu dá všetko robiť. Môže sa s ním baviť i hodinu a vybijie z neho najmenej sto korún. Chytil mu pulz; zdalo sa

mu, že môže mať horúčku. Bude to akiste malá chrípka. Keby bol Krankasákom, vtisol by mu niekoľko aspirínov do dlane a poslal ho o päť minút v čerty. Ale platiaci?

Dal mu termometer pod pazuchu a zhováral sa s ním veľmi priateľsky o jeho rodine, o žatve, o úrode. Teplotu nemal zvýšenú. Nič to, preto kýval vážne hlavou.

Koľkože mám tej horúčavy? — pýtal sa gazda zdanlivo ustrašene.

No, máte, máte okolo tridsaťosem stupňov a niekoľko desiatín.

To je zle so mnou?

Veru nie najlepšie. Dobre je len, že ste tak včas prišli ku mne. Tak sa vám ešte pomôže. Zblečte sa.

Maťo Krkvoň sa pomaly zobliekal, pričom stonal, že by bol kameň obmäkčil.

Čože tak stonete? — pýtal sa ho lekár trochu prekvapene.

Ako by som nestonal, keď som taký ukrutne chorý, a ja som myslel, že je to nič. Tridsaťosem grádov a toľko tých desiatok, veď to má iba na smrť chorý.

— No, nebojte sa, pomôžem vám.

Žatým na prsiach a chrbte chorého bubnoval a poslúchal prístrojom s gumovými cievkami, pričom hmkal a robil ukrutne vážnu tvár, krútiac vše hlavou.

A to vás nebolí? — pichal mu prstom po chrbte a prsiach: — tu, a tu, a tu? Krkvoň, naplašený, teraz sám so sebou nebol nacistom, či ho bolí, či nie. Raz prisvedčil, raz odpieral. Pravda bola, že mal úsad, boleli ho kríže: ináč bol zdravý ako orech. Ale keď ho lekár tak naplašil, nuž sa veru zlakol.

Dobre by bolo, keby ste sa dali aj elektrickou prezrieť. — Dáte sa? Stojí to len osemdesiat korún!

Poručeno pánu bohu! Len aby sa mi pri tom nič nestalo... Mám ešte malé deti.

Nič sa nebojte.

I postavil ho pred malý prenosný röntgenový prístroj a obracal ho, ako sa chlapovi zdalo, tak svedomite, že mu pot vystúpil od strachu na čelo.

No, lapený ste na pľúca, ale ja vás vyliečim.

Musíte sem chodiť každý druhý deň, budem vás štepiť. Prídete?

Prídem, ako by nie.

No dobre. Dnes vás zaštepím prvý raz.

Nech ma len ratujú. Veď sa im odslúžim.

Lekár mu urobil akúsi injekciu s liekom, ktorý mal práve pri ruke. čo bolo, to bolo, Škodit' mu taká jedna injekcia nemohla.

Keď sa Krkvoň obliekal, písal mu recept a povedal ako má medicínu užívať a masťou sa masť. Keďže je kyjak na konci, zakončil reč takto:

A teraz mi za moju prácu zaplatíte stopäťdesiat korún.

Krkvoň sa bol doobliekal. Zahmhmkal, a vyťahujúc zamastený šlabikár, riekol:

Veru zaslúžili tie peniaze, lenže — tu podával lekárovi popísané tlačivo — ja som v krankase a tak neplatím ani doktora, ani apatieku.

Stachovi navreli žily na čele a ovisla mu pera. Malo ho poraziť. Najradšej by bol chlapa vyzauškoval. I zareval naň:

Vy šalbiar, čo ste hneď nepovedali, že ste v krankase? Čože, chcete vyklamať podporu a robíte sa takou kalikou! Nič vám nechýbí. Nedostanete ani haliera, aby ste vedeli!

To mi tak poradili, aby som hneď nevyzradil, že som v krankase, že ma poriadne obzrú.

A kto vám to poradil?

Nuž u nás pán doktor, keď som prišiel k nemu, aby ma obzrel. Povedal mi, že on na krankasu nelieči, aby som išiel k nim, ale nepovedal popredku, že som v krankase. A keď hovoria, že mi nič nechýbí, prečo ma tak revidovali?

A vy si myslíte, že pre ten hlúpy úsad budete brať mesiace podporu?

Nuž keď som taký chorý, že toľké peniaze pýtajú len za obzretie, mal by som len dostať.

Ani haliera vám nedám. Vám nič nechýbí. Oznímim vás pre podvod.

Krkvoň hľadel naň zohnutý, s roztvorenými ústami. Napokon sa mu mozog rozkýval.

Nuž to mi ani ničoho nepredpíšu? Už čo ako, tie kríže ma len bolia.

Nemôžem robiť.

Chodte do diabla! Nech vás nevidím, lebo neručím za seba, — reval doktor Stach.

Krkvoň zasa hľadel naň hodnú chvíľu.

Keď tak, nuž tak. Idem k pánu slúžnemu. Nech sa dobre majú.

Stachovi sa v hlave rozležalo, že ľudia majú zlé pysky, robili by z neho len zbytočný posmech. Keď počul vrznutie dverí na čakárni, vybehol za chlapom a zavolať naň:

Podte naspäť. Dám vám recept na prášky a masť.

Pri obede bol namrzený a žena sa ho spýtala, čo je taký rozpajedený. Bola to pani tiež tučná, ostrého nosa a jazyka. I vyžaloval sa jej, blázon.

Pravdaže mu povedala svoju mienku.

Prečo si taký sprostý, že sa nepýtaš pacienta, kto je, čo je, keď ho neznáš?

Tebe je ľahko hovoriť. Keď sa poriadneho gazdu spýtaš, či je v krankase, urazíš ho.

Žena, pravda, neuznala dôvodu; ona by sa vyzvedela čo, ako, s kým má dočinenia. Ale chlapi sú takí nemotorní!

Stach sa ani dobre nenajedol, šiel do spálne a ľahol si na diván, aby si popoludní trochu zdriemol. Sotva mu prišiel spánok na oči, zobudila ho žena, aby vstal, že prišiel jeden „poriadny“ chlap k nemu.

Krankasák? — pýtal sa, hoci v polosne, ale nedôverčivo.

Iste nie krankasák. Gazda, poriadny gazda.

Nuž, celkom iste gazda?

Ale áno, keď ti hovorím. Nie som taká šialená ako ty.

Stach si mrzuté pretrel oči a vyšiel do čakárne. Drglo ho: bol tam Krkvoň.

Chcel sa naň osopiť, ale zazrel, že sa žena díva z dverí, i opanoval sa a spýtal sa ho jemne a milo ako matka drahého dieťaťa:

Čože chcete ešte, Matko?

Krkvoň, dojatý neočakávane vlúdny hlasom, si myslel, že aj on bude úctivý.

Len ich už ponížene prosím, pán doktor, nech sa neráčia hnevať.

Lekár si chcel Čím najskorej zasa ľahnúť, hnevalo ho, že ho pre hlúposti nič po nič búria, i jeho mrzutosť sa stupňovala na hnev daromnými rečami človeka, ktorého by bol vďačne horúcou vodou oparil. I odvrkol krátko:

Nehnevám sa, čo by sa hneval. Len hovorte chytro, čo chcete?

Nuž, naozaj sa neráčia hnevať?

Nie, no! — zvolal už hodne hlasnejšie.

Lebo by ma ukrutne bolelo, keby som ich namrzol. Veď sa toľko natrápili so mnou pre nič-za nič. Nuž, naozaj sa nehnevajú?

Ak budete ešte dlho vrtať do mňa s tým hnevaním, nuž ma dosť ľahko porazí. Hovorte už, čo chcete.

Vidia, že sa hnevajú. Pán doktor, nech sa nehnevajú, ponížene ich prosím. Len to som sa ich chcel spýtať, v ktorej apatieke to mám tú medicínu vziať. Ale nech sa neráčia hnevať, ponížene ich prosím ešte raz.

Stacha teraz modlikanie a sprostá otázka Krkvoňova vyniesli celkom z trepezlivosti. K tomu i jeho žena skočila k nemu.

Izidor, Izidor, majže rozum! Nezabúdaj sa!

Stach reval, ako vládal:

Vy starý somár, kolkože je tu apatiek? Desat? Viete, že len jedna. Practe sa, dajte mi pokoj! Zmárnim vás všetkých!

Krkvoň kýval smutne hlavou.

No, vedia, hovoria, že sa nehnevajú, a tu vidím, že ich skoro ide poraziť.

Preboha ich prosím, nech sa uspokojia. Veď som im nechcel ublížiť.

Choďte do horúceho pekla! Môžete ma radi mať! Nohy vám polámem, ak sa neodpracete!

Fuj, hanbi sa! Taký inteligentný človek! — chlácholila ho svojim spôsobom manželka, takže by ju bol vďačne preklal.

Pribehli i slúžky z kuchyne, čo sa robí. Krkvoň nie žeby bol išiel, ale zasa začal prosiť, aby sa už len nehneval.

Nikdy som nevidel takého človeka. Veď ich tak prosím, aby sa nehnevali a oni sa len tým viac srdia.

Ech, čo vás ja tu budem počúvať! Mars von! — zakričal Stach, a otvoriac dvere, vysotil Krkvoňa na schodíky, vedúce do dvora.

Gazda nebol cvičený ani sokol ani orol, splietli sa mu nohy, i padol koncom drieku na ostrú hranu schoda. Zreval žalostne a zozbieral sa po biede, držiac sa oboma rukami za čiastku tela, ktorú už nechcem toľko spomínať.

Jój, jój, jój, ako som si ublížil, ako som si ublížil! No, ale mi dal, ale mi da-a-ál!

Stach so ženou a so slúžkami hľadel na odkrivkujúceho chlapa.

Na, teraz si si navaril pekný sós, — tešila ho jeho pani. — Bude ťa žalovať, celkom iste ťa bude žalovať. Ty srdoš!

Slúžky s poľutovaním ustálili, že si musel najmenej kosti na oboch nohách polámať.

Stach sa chcel na ne oboriť, ale len vzdychol a hodil rukou; videl, že proti osudu ničoho nezmôže. A urobil to dobre, lebo teraz mala jeho žena slovo, a to také do srdca ryjúce, že mu bolo do plaču. Vtom prišiel jeho kolega dr. Karas, okresný lekár, veľký spoljár, turista, ľudomil a mravokárca. Keď vošiel do izby, pani Stachová zamlkla ako pena, urobiac tvár, ako nikdy neodpočívajúca Alekto na obraze — neviem od koho. Stach prežieral naprázdno, ako keby mu trčalo kus nezrelej hrušky v pažeráku.

Pane kolego, — začal svojím spôsobom — byl teraz u mne Matej Krkoun pre visum repertum. Má pomerné dosti ťažký úraz na tele. Vite, co znamená, keď budete odsouzen pro téžký úraz na tele pacienta, pane kolego, pa-ci-enta? — í zdvihol ukazovák do povetria a vytiahol obrvy až po vlasy.

Pán kolega, ten človek ma oklamal a robil si zo mňa posmech, — obhajoval sa veľmi nešťastne Stach.

Vy, pane kolego ste na celé čáre vinný. Za-riadte si s tým človekom tu vec. Myslím, že mám právo to od vás požadovať v záujme vašom a v záujme našej stavovské cti. Ten človek je tady. Pošlem vám ho. Poklona.

I odišiel.

Koniec bol, že sa Stach vyrovnal, s Krkvoôňom, a to tak, že ho uzná na mesiac práceneschopným a poukáže mu podporu. Okrem toho mu zaplatí tých stopäťdesiat korún, ktoré chcel na ňom zarobiť. Maťo Krkvoň odišiel spokojný, celkom spokojný, lebo ho pán doktor i o tom uistil, že mu nič nechýbí, a nehneval sa viac ani vtedy, keď ho prosil, aby sa neráčil hnevať.

Mravné poučenie počul pán dr. Stach obširne a dôkladne od svojej milej ženy. Pri jej prednáške m pevne umienil, že sa rozsobáší.

STÁLE LEN MATKA

Železničný inžinier Miloš Vorecký býva y novšom, ale nie v modernom dome na prvom poschodí. Má jednu veľkú a dve malé miestnosti s kúpeľom a vodovodom. Čeladnej izby nemá, lebo pred niekoľkými rokmi pre slúžky ešte neboli prijímacie budoáry v móde.

Pani Vorecká nemohla preniesť bez bolestnej trpkosti, aby ju v mestečku niektorá dáma prevýšila v hocijakom ohľade, a preto ju táto okolnosť, ako i nemožné rozdelenie domového priestoru len na tri izby, keď potrebovala nevyhnutne aspoň päť, robila veľmi nespokojnou.

S týmito bolesťami vyrukovala len pred mužom. Muž, dovoliac si denne svoje „tri pivá“ v spoločnosti priateľov, mal sa čo napočúvať, že je on svojou márnotratnosťou na príčine, že nemajú svoj vlastný poriadny dom.

— Keby si nebol takým lumpom a neminul mesačne polovicu svojho dôchodku na karty, pivo a bohvie ešte aké zatajované hriechy, prestupujúc šieste božie prikázanie a hrešiac i proti sviatosti stavu manželského, mohli sme mať s pomocou štátu dávno svoju poriadnu vilu.

Miloš je chlapina mocná, dobre živená, s vysloveným sklonom pre humor a komiku. Jeho smiech pozná celé mesto. Pri jeho tichej povahe ťažko ho dostať do takého duševného rozpoloženia, aby začal gúľať očami a fučať. Ale keď sa to zavše pani Vilme podarí, tak už uteká z domu, lebo vie, že v takom rozpoložení nie je dobre byť mu nablízku.

Obyčajne ju odbavoval len posmechom.

No, pravda, ja mám vedľajšie zárobky, o ktorých ty nič nevieš. Ja si to môžem dovoliť. Ale čo ty minieš na šaty, klobúky, topánky a stále cestova nie za toaletami, to musí stáť peňazí! Kto to len všetko financuje?

Pani Vilma je osoba peknej, štíhlej, pritom plnej postavy. Len tvár sa ponáša na drevenú detskú bábiku, je okrúhla, bez brady, s oblúkovitými obrvami. Jej výraz sa mení postavením kútikov úst nahor alebo nadol, na posmešný alebo na opovržlivý. Vytreštila na muža svoje veľké oči a hodila veľkou, ale foremnou rukou, na ktorej nebolo vidno, že by sa domácou prácou primnoho zaoberala.

Miloš, podídúc k nej, ťapol ju láskavo po chrbte, až skríkla.

Ty strašidlo, nech ma chráni ruka božská od tvojej jemnej ruky! Iste si sa naučil láskat od slona! Namiesto potľkania sa po hostincoch mohol by si radšej s Ondrejom prebrať jeho úlohu. Vieš, že sa chlapčisko vo všetkom udalo na teba a že má práve takú tvrdú hlavu ako ty.

Pritom ho končítymi neehtmi uštipla do ramena, že zakliat:

Tisíc hrmených! Ja ti dám! — a chcel ju chytiť a vymäkušiť, ale mu obratne ubzikla a ukázala vo dverách prstami dlhý nos.

Ženin útek použil Miloš a uvrzol do hostinca, lebo už bol prešiel jeho presný čas, ktorý celá kompánia verejne dodržiavala ako najstachanovskejší rušňovodič dorazenie na stanicu.

Vilma si bola napochytrý tiež urobila plán, že navštíví svoju priateľku, pani advokátku Noru Tralovú. Toho sa teraz musela zriecť, Čo jej veľmi zle padlo a rozlútilo na Škodu Gndrejkovu.

Zbadala, že Miloš i teraz sa vyhol protivnej mu práci: sekírovaniu a ohlupovaniu svojho dieťaťa. On totižto vyučovanie chlapca tak menúval. Vilma bola o opaku presvedčená. Keby c na bola mohla ísť Norte navštíviť a Miloš by bol musel doma sedieť, boli by obidvaja opačne rozmýšľali. Ináč Miloš sa pridržal pevne svojich zásad. Keď mu Vilma vyčítala, že sa o deti neobzrie, že nedbá, keď vyrastá sťa stromy v hore, odvetil jej:

Aspoň o deväťdesiat percent deti sa nikto neobzrie, ako končia doma svoje úlohy, preto*, lebo ich rodičia — jednoduchí roľníci alebo remeselníci — sú neškolení ľudia a netrúfajú si deti vyučovať, a len niekoľko percent inteligentov, rozumejúc sa do toho práve tak ako tí ostatní, je natoľko nerozumné, že si namýšľa, že vie svoje deti aspoň v normálke poučovať. Pravda, svoje úbohé deti len galamutia a mýlia, lebo nemajú o vyučovaní detí ani pochopu. I odučia ich samostatne rozmýšľať. No jednako veľká väčšina tých nesekírovaných detí poskladá skúšky a je v živote toľko hodna ako tie, ktorým od prvopočiatku podkladali duševné štule, hoci ich ani nepotrebovali. O mňa sa nikdy nikto

nestarál, lebo som na šťastie tiež sedliacky syn. A som doktor inžinier a urobím svoju kariéru. Aby si to vedela! Iné je, keď sa ma dieťa niečo opýta, éo nerozumie.

Vilma sa na Milošove reči len opovržlivo usmiala, lebo jej presvedčenie bolo, že technik nevie tak logicky myslieť ako latajner. I povedala mu:

Ty si, môj milý Miloško, obyčajný lenoch a nesvedomitý človek, a preto máš sto výhovoriek, keď od teba žiadajú nejakú robotu. Na teba sa hodí Buschov výrok: „Vater werden es nieht schwer sem, dagegen sehr.“

No, to je, vidíš, pravda. Predsa len, myslí si čo chceš, radšej sedím s priateľmi pri pohári dobrého piva ako pri ohlupovaní svojich detí. Vy ženské sa vždy do všetkého lepšie chcete rozumieť, lebo chcete nad svetom panovať vždy a všade. To je preto, lebo máte málo rozumu a nepomerne veľký jazyk. Ale pamätaj si, čo Američania hovoria; „Ani v jednej hlave sa nezmesť veľký jazyk a veľký rozum.“

Vilma vyhrýzala bonbóny, ktoré vraj užívala proti kašľu, hoci od rokov ju nikto nepočul ani kýchnuť. Kývajúc hlavou, odvrkla:

Môžeš hovoriť, čo chceš, to je isté, že sa každý dobrý rodič stará o svoje deti a hľadá na to, aby v škole neboli najostatnejšie.

Máš pravdu, lebo je veľká väčšina rodičov hlúpa. Majú šťastie, že je sprostosť taká choroba, čo nebolí, ináč by vo dne v noci húkali od bolesti.

No, počuješ, tvoja kinderštúba stála iste niekde v tajni.

Máš pravdu. Stála, a preto je omnoho prirodzenejšia ako tvoja. Preto som i chlap, ako pánboh prikázal.

Miloš odišiel, lebo mu bolo daromných rečí dosť a Vilma si dala zavolať Ondrejka, bojujúceho na dvore s dvoma spoluhriechnikmi. Šumné urastený, ale ináč chudý a bledý chlapček sa nevolne vtisol cez skúpo otvorené dvere a zastal v nich, hotový ubzíknuť. Poznal matku a bol pripravený na poriadny škáles.

Mamička, pusť ma ešte trochu von. Len hlavu urobíme snehuliakovi a hneď prídem, — žobronil, prekrúcajúc nohy a hľadiac na tento manéver.

Si, ani keby si zo šibenice odpadol. A čo ste to robili? Veď si ani prasa! Poď sem!

Ondrejko sa bokom prišmotlal k matke.

Vilma ho chytila za rameno a drmla, aby rovno stál pred ňou.

Máš odtrhnuté gombíky a tu roztrhnutý kabát! Ty lagan naničhodný, kto len vystačí na teba robiť! Choď sa umyť! Budeš robiť úlohu a čítať!

Ondrejko prebehol do spálne a veľmi svedomite si umýval ruky, aby čím najväčšmi oddialil chvíle utrpenia.

No, čo tam tak dlho robíš? Poď už a prines si knižku a písanku. Ale už!

Po dlhom motaní chlapec prišiel a hodil veci pred matku na stôl.

Aký je to spôsob? Tak sa to má položiť na stôl?

I buchla chudáka po chrbte.

Ondrejko sa uhol.

Ale som ešte ani kávu nedostal, — povedal žalostne.

Ty darebák, hrať sa vieš a šaty ničiť, ale najesť sa nevieš, keď je tomu čas!

Olovrant dostaneš, keď si urobíš úlohu a prečítaš, Čo máte naložené!

Ondrejko žalostne pozrel na matku a sadol si za stôl. Chodil prvý rok do školy a matka sa od začiatku učila s ním.

Vzala čítanku a vyhládala literu naň. Tam boli slová: zvon, srna, stena a zvoň, sŕňa a šteňa.

Ondrejkovu pre slabikovanie a vyslovenie zvonu robilo také ťažkosti, že pani Vilma bola už na konci trpezlivosti, keď bojazlivo vydal zo seba:

Z-v-o-n, zo-vn, znov, zvon!

No, chvalabohu! Aký si ty len sprostý! No, ďalej!

S-r-n-a — hádalo dieťa litery, ale zložiť ich nedajbože. Vilma ho buchla nahnevane po chrbte.

Srna! Ty hlupák! Srna! Nevidíš, slepý si?

Teraz už chlapec celkom stratil hlavu. Vedel, že ho matka už bude biť a štípať, čoho sa ukrutne bál. Prestal vôbec hľadieť do šlabikára, lebo mal plnú hlavu, že ho udrie alebo uštipne, a preto pozeral len na jej ruky, aby sa im nejako vyhol.

Matku toto chlapcovo chovanie, najmä keď jej začal plakať a nastavovať lakte na svoju obranu, tak rozčúľilo, že ho začala trhať a biť. Ondrejko s krikom nariekal.

— Juj, juj, juj! — a skočil zo stolca, utiekol do najďalšieho kúta, kde prosebne skladal ruky, aby ho nebila. — Mamička moja drahá, nebi ma, už budem čítať! Tak dobre budem čítať, uvidíš! Najlepšie, a dám si pozor!

— Poď sem, neurobím ti nič! Ale sa musíš poriadne chovať! Keby si ty bol dobrý, ako druhé deti, nemusela by som sa s tebou toľko trápiť!

Chlapec jej neveril a len na jej veľké volanie a keď videl, že ide k nemu, urobil niekoľko krokov k stolu. Šla mu oproti a sotila ho, že zaletel až k sto lu a udrel sa o koleno. Bolestne zjokkal.

Následok bol, že ho už vôbec nemohla utíšiť a začala ho tak nemilosrdne mlátiť a štípať, že nešťastné dieťa od hrôzy onemelo a neopovážilo sa skuknúť.

Keď videla, ako chlapca doriadila, ozval sa jej materský cit a vzala ho na ruky, hladila, bozkávala, krmila cukríkmi a po dlhom čase uspokojila. Potom čítala s ním ďalej. Neopovážiac sa ho viac biť, predčitovala mu každé slovo tak dlho, kým sa všetky nenaučil naspamäť, čím, pravda, neurobil nijaký pokrok v čítaní, alebo aspoň máločo. A takáto patália bola s ním na dennom poriadku hoci i v menšej miere. Pre niečo ho vždy musela mučiť. Pre iné pri písaní a pri počítaní, a zasa pre iné, lebo ho drezírovala ako sa má chovať, keď prídu cudzí.

Pohnútkou tohto jej zachádzania nebola materinská láska, ale bláznivá ctižanosť, aby sa chlapcovým pokrokom v učení a chovaní mohla chvastať pred svojimi priateľkami. To nemohla znieť, aby niektorý iný chlapec v niečom predbehol jej Ondrejka.

O tomto celom katovaní Vorecký málo vedel. Vše sa náhodou dozvedel, že Ondrejka bila, ale v akej miere a ako často sa to stáva, o tom nemal ani tušenia, lebo chlapec sa pred ním neopovážal ani skuknúť. Okrem toho i jej náhodilá dobrota a jej starostlivosť, keď bol chorý, vyvinuli v ňom istý stupeň detinskej oddanosti a lásky. Bolelo ho, keď videl, že otecko zavše s mamičkou trochu ostro zachádza a že ona preto i zavše plače. I za to jej bol vďačný, že ho všelijako cifrovala, česala, lepila na neho kadejaké parády, dala mu vždy rukavice a obliekala do šiat, aké nikto z jeho rovesníkov nemal.

Chlapcov život v každodennom strachu bol jednako strašný.

Pravda, Vorecký, ako väčšina otcov, o výchovu svojich detí sa naskrze nestaral. Páni pri pive o tom veľmi zriedka hovorili. Najskôr ešte, keď niektorý šibal vykonal nejaké pestvo. Až raz, keď sedel asi pol hodiny sám so svojím priateľom dr. Tománkom, okresným lekárom, prišla reč i na tieto veci.

Tománek má tiež syna, chodiaceho s Ondrejom do jednej triedy. Vilma bola mužovi práve vyčítala, že sa neobzrie o deti, i pýtal sa Tománka, či on korepetuje svojho syna Vaška.

Kdepak, nemám na to času, ani vule. Mne taky nikdo nekorepetoval, a tu jsem.

Tak sa potom tvoja pani trápi s ním, — usmial sa Vorecký, — práve tak ako moja?

Ta! — zvolal zadivene lekár, — vždyť jí po znáš! Ta zná jenom šport a šport a šport! Tenis, brusle, lyžování, vycházky do hor, no a spolky, ovšem. Ani se jí o tom nezdá!

Ták to si ty naskrze nie za to, aby rodičia korepetovali svoje deti?

Řeknu ti své mínění úprimne. Já by jsem to zakázal zákonem. Takových otcu je málo, kteří by vedeli své deti řádné vyučovat a ještě méné takových matek. Nejhorší jsou ty, kteří si na svou moudrost nejvíc zakládají. Kazí jenom učitelovu práci, poněvadž tláchají o všem úplně jinak, jak to učil učitel. O pedagogii nemají ani zdání a o porozumení dětské duše se jím ani nezdá. K tomu si takový rodič zvláště více-méně vždy nervosní a hysterické maminky dovolí takové mučení dětí, za jaké by učitele zavřeli do basy. Rodič si to může dovoliti. Vidíš, kamarát, a mňa moja žena stále sekíruje, že sa s naším Ondrejom nezaoberám. Tak sa učí s ním ona sama.

Slyšíš, človeče, zaraz jí to! Váš hoch vypadá moc špatné! Je to vycifrovaná loutka, ale vypadá bídne. U vás nebude neco v pořádku. Podívej se ty jednou nečekaně domu, když tvoje pani dělá s ním to exercitium spirituále. Myslím, že tě to překvapí. Uvidíš neco, o čem se ti jistě nezdálo.

Boli by ešte pokračovali o tej veci, ale prišli kamaráti, a tak si dali taroček.

Pravda je, že Vorecký zabudol na svoju rozpravu s Tománkom ako na smrť. O niekoľko dní sa prihodila nejaká nehoda na trati a Vorecký prišiel neskoršie domov ako obyčajne. Zašiel s aktovkou do svojej kancelárie, a cestou mu prišlo na um, čo mu? bol odporúčal Tománek. Nebýval ďaleko, i urobil tých sto krokov a zašiel domov a vošiel tichučko do predizby. Počul v dennej hovoriť ženu s chlapcom, o chvíľu krik a chlapcov plač. Počúval pri dverách,, čo bude ďalej. Ženin krik a plač dieťaťa sa stupňovali, až bolo dobre počuť zvuk úderov a nariekanie chlapca.

Niečo takého neočakával. Vošiel ticho do izby a videl, ako žena nemilosrdne perie a štípe na zemi sa zvíjajúce dieťa.

Voreckého zašiel pocit, ako keby ho neočakávané nešťastie bolo zastihlo.

Prikročil celkom k nej, ona ho v svojom zúrení ani nepobadala. Zvolal: Vilma, preboha, ty sa šalieš! — a zachytil jej zdvihnutú ruku.

Vtedy sa strhla a pozerala na neho zdívene.

Čo tu chceš! — skríkla bez rozmyslu.

Bože môj, chcel som vidieť, čo porábaš s chlapcom. To je strašné, čo s ním robíš!

Chlapec bol vstal, trasúc sa od strachu, čo to bude s ním. Zakryl si rukami tvár a usiloval sa potlačiť vzdychanie. Otca sa vždy viac bál ako matky, hoci ho on nikdy neudrel, len vše skríkol na neho.

Vilma sa spamätala.

Nemáš ani pochopu, aké zaťaté, naničhodné dieťa máš. Musel sa celkom na teba udať, ja si neviem s ním rady!

Vorecký len pozrel na ňu, nepovedal jej ani slova, a chytil chlapca a začal ho zobliekať. Keď stál pred rodičmi nahý po pás, bolo vidno na jeho chudom tielku množstvo škvŕn a šmuhov rozličnej farby. Chlapec stopy úderov na svojom tielku obzrel, usmial sa a povedal:

— Tatuš, to ma nič nebolí.

Vilma pocítila nevoľnosť. Chytró hádzala háby na dieťa. Kúpavala ho každý týždeň, podľa potreby i častejšie a videla na ňom škvŕny. Teraz sa čudovala, že jej nikdy neprišlo na um, že sú to následky jej zaobchádzania. Jej fixná predstava bola, že mu to zavinili deti alebo že sa poudieral.

Vorecký, premáhajúc hnev, dokazoval jej:

Vieš, duša moja, to sú také úrazy, ktoré veľmi presahujú mieru trestu, aký si rodičia môžu dovoliť oproti svojim deťom! Keby to videl súdny lekár, zavrelí by ťa, a to plným právom! o tom sa s tebou nebudem škriepiť, kto je vinníkom. Dieťa mojím nezmyselným zúrením viac trýzniť nebudeš! Prísne ti za-ka-zu-jem, aby si sa ho dotkla a aby si ho „vyučovala“! Veď ty nielen dieťa, ale i seba zničíš hlúpym rozčuľovaním!

Vilma hľadela na tvrdú tvár mužovu a skrotla. Videla, že je na hranici takého výbuchu, akého ešte s ním nezažila. Mráz jej prešiel po tele, keď pomyslela, že by sa do nej oddal a zachádzal s ňou tak ako ona so svojím dieťaťom.

Splašene pozrela na muža a povedala krotko:

A čo chceš s ním urobiť! Veď si chlapec sám nedá rady!

Skôr ako s tebou. Veď ty nemáš ani pochopu o detskej duši! Ty chceš, aby dieťa so svojim necvičeným rozumom tak roznávalo písmená ako ty.

Bitím ho len pomýliš a pokazíš jeho ťažkú duševnú prácu celkom. Výsledok tvojho besnenia je, že ešte horšie pracuje, a ty ho preto ešte väčšmi hlušíš! Uznávaš, aký ukrutný nezmysel si páchala? V tvojom pokračovaní sa páčila hlúposť so zlobou! Nahliadaš, že sto ráz radšej nič ako takéto „korepetovanie“?

Dobre, dobre, ale čo urobíš s ním? Necháš ho celkom na seba?

Neviem ešte, čo mám urobiť. Poradím sa s ľuďmi, ktorí sa do toho rozumejú. Teraz urobím pokus, ako sám vie pracovať.

Som veru zvedavá, čo vymajstruješ! — povedala Vilma už posmešne. Vorecký posadil chlapca za stôl pred písanku a šlabikár.

Čo máš odpísať?

Chlapec sa prehrebal v knižke a ukázal na niekoľko riadkov.

Toto.

—A budeš to vedieť odpísať? Viem, veď i v škole sami píšeme.

—Tak dobre, piš!

Chlapec sa dal do roboty. Pravda, nesedel podľa predpisu a hlavu klonil prinízko nad písankou, čo ináč robia všetky deti, ale pomaly maľoval literu za literou do písanky celkom dobre a bez chyby.

No, čo chceš viac od dieťaťa? — pýtal sa Vorecký ženy víťazne.

— Čo chceš? — povedala Vilma s opovržením.

— Pozri, ako sedí, ako drží pero a ako ryje nosom v písanke! To predsa všetko nesmie tak byť!

Nerob si z toho nič. My sme všetci — i ty — celkom tak písali. Teraz píšeme poriadne. Daj chlapcovi pokoj, a on pôjde svojou cestou!

Vilma mrdla plecom:

Rob si, čo chceš, ja sa viac o neho neobzriem*

A dostal už olovrant?

Ja veru neviem, či mu Marka dala kávu.

A už si olovrantoval?

Ešte nie.

Teraz je pol šiestej, a dieťa ešte nedostalo jesť! Na to nedávaš pozor! Každá druhá mať by si žrala srdce, že jej dieťa je len kosť a koža! Vilma, Vilma!

Vilma mala svoj rozum a uznala, že teraz prehrala na celej čiare. Hneď zmenila svoje správanie.

No dobre, ty, ty starigáň! Len už toľko nerečni! Musíš uznať, že si všetkému vlastne ty na vine. U mňa bola najlepšia vôľa dieťaťu pomáhať. U teba bola úplná nevšímavosť k nemu. Keby si sa bol do veci hneď zamiešal, mohli sme byť už dávno v po riadku.

Vorecký sa teraz zasmial a potľapkal ženu po pleci.

Vilma mu vyplazila jazyk a chytila chlapca pod pazuchy a odviedla ho do kuchyne, kde sa mu dostalo mimoriadneho potraktovania.

Vorecký, sám so sebou spokojný, odišiel k svojej „partii“ do hostinca. Prišiel do taroku prineskoro, zostalo mu len kibicovanie. Sedel tam, kým neprišiel

Tománek, ktorého boli volali k chorému. Keď prišiel, sadol si s ním k poháru piva.

Vyložil mu, čo skúsil so svojím chlapcom.

Tománek si zapálil svoju večnú viržinku a kýval spokojne hlavou.

Tak koukej, tak to máš! Jak jsem ti to říkal. Co teď?

Vorecký sa trochu pohniezdil na stoličke a povedal:

Myslím, že bude najmúdrejšie, keď sa budeme spravovať podľa tvojho systému s Vaškom. Len to by som ťa prosil, dovoľ, aby sa Vašek s naším chlapcom po škole spolu učil, kým sa do veci trochu nezapracuje.

I jo, já mu to naložím. Hneď po škole ať jdou jednou k vám, jednou k nám a ať se spolu učí a pak hrajou.

Tak ďakujem ti, — povedal Vorecký a myslel si, že keď chlapcov znôtil, tým vybavil všetko.

Lenže ani Ondrejko nebol archanjel, a keď sa nikto o neho neobzrel, len Vašek, tak na prísnu feruľu zvyknutý chlapec chytro striasol Vaška z krku. Niekoľko dní chodili spolu a robili úlohy celkom pekne. Ale po týždni pretrhli zhadu, lebo Vaška deti pozvali stavať snehuliaka, a Ondrejko sa musel ísť sánkovať. Vašek by bol pre sánkovanie vďačne neverne opustil staviteľov snehuliaka, ale na sánkach nebolo pre neho miesta. Druhý deň sa zišli a niekoľko dní zasa boli spolu, ale pretrhávanie spolku bolo vždy častejšie, až spolok zanikol celkom.

Vašek robil svoje úlohy a Ondrej zostával bez nich. Pri polročnom vysvedčení vyšlo šidlo z vreca.

Teraz chudáka Ondrejka potrestal otec. I otec dokázal, že detskú dušu ešte horšie pozná ako jeho žena. Vorecký ho neubil, ale mu vzal najkrajšie vianočné dary a postavil ho do tmavého kúta prázdnej izby — na hodinu. Na hodinu znel prísny výrok!

Ani Ondrejko, ale ani rodičia nevydržali ani dve minúty, lebo chlapec tak strašne zúfalo kričal, že i otec i matka utekali k nemu ozlomkrky, aby ho zachránili od bohvieakého nešťastia! Chlapec bol celkom bez seba od hrôzy! Všetky ježibaby so železnými nosmi a draci s roztvorenými zubatými papuľami ho razom prepadli. Museli ho dlhú chvíľu tíšiť, – kým svoje křčovite objímajúce dieťa prebrali natoľko, že prišlo k sebe.

Vilma pozrela vyčítavo na muža.

Počuješ, moje bitie je hračka v porovnaní s tvojím trestom! Veď nech ho necháme tam ešte minútu, dieťa sa zblaznie!

Veru je to nie vylúčené. Je práve také nervózne ako ty. Musíme s ním inakšie zaobchádzať. Chyba je, že si sa ty o neho nestarala, ako sa patrí. Dobre, obriadila si ho a dala si mu jesť, ale ináč si zo samého vzdoru ani okom nehodila, čo porába. Chcela si trestať muža a pokutovala si dieťa!

Veď si mi prísne zakázal, aby som sa s ním zaoberala. Vy, chlapi, ste len čudáci! Robíte nerozvažité kúsky, a vždy sme potom my na vine všetkému zlému!

Matka držala dieťa na lone. Otec ho vzal od nej.

—Tatuš, už ťa budem poslúchať. Nedaj ma viac do kúta, — prosil Ondrejko so zloženými rukami.

Neboj sa, ty chudáčik. Neublížim ti ani za svet. Musíme nájsť spôsob, aby sme ťa zachránili od všetkého zlého, čo si ty sám zaviňuješ, ako i od horšieho, ktoré my na teba uvalujeme.

Wilma vyberala poskrývané hračky a pokládla ich na stôl pred chlapca.

Vezmi si svoje hračky. Zdá sa mi, že by sme sa my s mamou mali postaviť do kúta.

Chlapec sa obrátil k hračkám.

Ondrejko sa teraz zo zábaviek azda väčšmi radoval, ako keď mu ich Ježiško bol doniesol. Zabudol hneď na prestátu úzkosť, ktorú pretrpel.

Rodičia hľadeli na neho s úľubou a tešili sa, že sa ich nerozum väčšmi nevy pomstil.

Šťastné dieťa! — mienila matka, — keby sme my vedeli tak chytro zabudnúť, čo nás zlého zastihne!

Vrecký vstal, podišiel k svojej žene, a položiac jej ruky na plecía, hľadel jej do očí.

Myslím, teraz vidíme čisto, čo máme robiť. Nebudeme ho korepetovať. Keby sme videli, že je nie súci samostatne končiť svoje úlohy, najmeme mu po – volaného Človeka. Predbežne urobíme pokus, či s riadnym dozorom nedosiahneme cieľa. Úfam sa, že áno. Uznávam, o dieťa som sa naskrze nestaral a nebol by ma parom vzal, keby som denne o štvrt hodiny menej bol sedel v hostinci.

Chvalabohu, že to nahliadaš. Ja som chcela končiť svoju povinnosť oproti nášmu dieťaťu. Priznám sa, srdce ma bolelo, keď som musela hľadiet na opustené

dieťa. Ale čo? Zakázal si mi zaoberať sa ním, a ja som sa neopovážila prestúpiť tvoj rozkaz!

Nediv sa mojej prehnanosti. Ponášala si sa na fúriu. Je to na neuverenie, čo urobí šialenosť z takej krásnej osoby, ako si ty!

Vilma sa mu usmiala.

Nijakým lichotením nedokážeš, že si sa proti Ondrejovi neprevinil väčšmi ako ja. Nijaká mnou zavinená škvrna na jeho tele sa nevyrovná duševnému úrazu, aký si mu zaviniť ty.

Vorecký hodil rukou.

Dobre, máš pravdu! Sme natoľko rozumní ľudia, že uznáme svoje chyby. Tak, Vilmuška, neotravujme sa pre chlapca a nestrpčujme život sebe i jemu.

Vilma mu položila ruku na ústa.

Dost múdrosti, ktoré sú také každodenné, že sa už každému zunovali.

Radšej sa dohodnime, ako budeme zaobchádzať s chlapcom odteraz.

Žena hladká ruka Voreckého razom utišila. Bozkal ruku a ženu, čo mu ona s citom odplatila. Vorecký sa chytrou presvedčil, že bozkávaním urobil taktickú chybu. Chlapi sú takí naivní, že na všetko zabudnú, keď ich žena pohladí. Predbežne mu to neprišlo na um. Ale predsa nechcel uznať, že pokladá plytvanie svojou múdrosťou za celkom zbytočné, a preto podotkol:

Iste sú moje múdrosti každému známe, ale chyba je, že si ich neuvedomujeme, a preto ich ani nevykonávame.

Vilma to uznala a potľapkala ho po líci, čo mu zasa dobre padlo.

Dohovorili sa, ako sa budú starať o dieťa. Po dost dlhej rozprave sa presvedčili, že tejto ich práce ani nebude tak mnoho. Mali len dozeráť, kde a čo dieťa cez deň robí a či sa učí. Ináč mu nechali samostatnosť, čo sa im páčilo i preto, lebo mali menej roboty s ním. A márna vec, preto nepovolnému človeku je dlhé obcovanie s dieťaťom nie veľmi milé.

Keď chcel Vorecký utekať do hostinca, vyzradila mu Vilma, že ako každé nové zariadenie, stojí i toto peniaze. Chlapec má dostatok Šatstva, ale to je všetko také neprihodné pre jeho nový spôsob života! Musí chlapca vyadjustírovať, aby sa neurobil smiešnym pred inými deťmi. Nemôže predsa so svojimi parádnymi Šatami a v rukavičkách stavať hrádze v potoku!

Slovom, potrebuje pre začiatok aspoň šesť-sedem-sto korún!

Vorecký sa smial. Bolestne, ale sa smial.

Teraz už vidíš, rozumiem všetko. Ó, ty Eva, ty Dalila! Všetky ste na jednom

brde tkané! A koľko potrebuješ z tej sumy na kadejaké kombiné a rukavice a pančuchy? Povedz pravdu!

Vilma ho chytila obidvoma rukami za líca.

A keby aj. Ty chumajček, ktože bude mať z toho potešenie? Veď mi vždy kážeš, že sa žena nesmie pred mužom spustiť! Mám sa stále tak obliekať a správať, ako keby som si chcela tvoju lásku získať. Môžeš to odtajiť?

Vorecký videl, že s touto osobou nič nevykáže.

Okrem toho od mnohého hovorenia i vysmädol a času na pivo už mnoho neostalo. Vedel, že rečami nič nevyhrá, preto vytiahol, žiaľne mrnčiac tobolku, obzrel jej obsah a vyhodil päťstokorunák na stôl a utekal, ako keby ho vlci naháňali.

Vilma sa za ním so schválnou hlasnosťou smiala a oblapila v radosti svojho srdca Ondrejka. Chlapec pozrel na ňu zadivene od svojich vojakov.

Ty si zlaté dieťa, len vždy pekne poslúchaj a budeme ťa radi mať!

A už ma nebudeš vyučovať?

Nie, ale sa musíš učiť!

No veru! Ja sa budem, uvidíš!

Vilma chytrou prepočítala, že pre Ondrejka potrebuje málo z peňazí. Dá mu staršie šaty poprerať a bude ich môcť drať pri svojich hračkách.

Niekoľko týždňov dozerali na dieťa obidvaja, keďže si navzájom väčšmi hľadeli na svoje prsty ako na dieťa, Ondrejko za ten čas privykol na istý poriadok a na robenie svojich úloh a napokon ešte on upozorňoval rodičov, že sa nestarajú o neho, ako by sa mali! Naučil sa oznamovať otcovi, keď mamy nebolo doma, keď sa mala o neho starať, a mame, keď otecko na to zabudol. Napokon ho mierne nabili, že on dozerá na rodičov. Pravda, pod titulom, že žaluje a to že je mrzko.

PÁN BISKUP A VÝCHOD SLNCA

Pánu AndrédeRosans, biskupovi z Palmýry (in partibusinfidelium), sa snilo, že mu palec na nohe chytil zlý pes (aký pán, taký krám) kardinála D'Upaix, i obrátil sa v širokej posteli a zjajkol:

— Ohó, má nás zasa! — I sadol si a siahol mimovoľne na boľavý úd, pričom pocítil i silné bodnutie v kríži.

— MeHercle! Má nás!

Ako sa stenajúc rušal v posteli, vošiel k nemu Mathiou, Šúchajúc si ruky, pričom skláňal hlavu na plece; usmievajúc sa zvolal natešene: — Má nás, má!

— Teba tiež? — spýtal sa pán biskup svojho sluhu, ponášajúceho sa naň, ani keby mu bol bratom, čo nebol div, lebo tí dvaja od detstva boli spolu.

— Veď nás má vždy naraz. Povedal som už, že by sme mali prepustiť zásobovanie inému. Nech svätý otec poverí tým nebezpečným úradom, koho chce.

— Mathiou, videl si včera tie krásne pstruhy, ktoré poslal rytier Godeau, náš milý priateľ? Krajších ešte nechytily v Durance, čo trúchlime v tomto smutnom zajatí.

Mathiou si počúchal prstami gágor a glgol naprázdno.

Videl.

— A ten krásny ruženec prepelíc si tiež videl, čo pochytal náš znamenitý hájnik Lefort?

— Mhm, veru videl! Môžem povedať, boli tučné, ani pampúšky, hehehe! — a mädlil si spokojne ruky— No, vidíš. To všetko my popapkáme. Kardináli D'Upaix už sledil za nimi.

— Len tomu nič! Ten starý žrút by všetko sám chcel pojesť. Tomu nič!

— Tak čo táraš, há? Radšej mi pomasť chrbát a dones i liek na palec. Mathiou pomaly odišiel a o chvíľu priniesol lieky.

— Ľahnite si, — riekol biskupovi, ktorý sa poslušne vystrel na posteľ, a Mathiou mu tak poriadne namastil chrbát, až stenal pri operácii.

Biskup vstal a urobil skusmo niekoľko pohybov, či mu procedúra osožila.

— N-no, lepšie sa cítim, lepšie! Teraz si ty ľahni.

Mathiou už bol zhodil kabát a ľahol si tiež na biskupovu posteľ. Pán deRosans ho natrel tak statočne, že len tak hekal. Medzi natieraním hovoril pán biskup odľahčujúco:

— Kým pomáha proti pakostnici toto natieranie, budeme papkať, starý brachu! Na pôst máme dosť času i žatým!

— Môžem povedať, že by sme boli lepším masérom, ako sme biskupom: všetky kosti mi prašťali. To je ruka!

Mathiou vyskočil a držiac si šaty jednou rukou, chytil druhou biskupovu a bozkal ju.

Bude najlepšie, keď už vstaneme a vyjdeme na slniečko. Primoc leňošíme. Už sme dávno tak včas nevstali.

I odbehol, obliekajúc sa, a otvoril dvere spálne, vedúce na širokú chodbu, ktorej zovňajšiu stenu tvorili nízke, ale široké oblúky. Celú tmavú spáľňu zaliali lúče vychádzajúceho slnca. Biskup krivkajúc vyšiel na chodbu a zalomil rukami nad zázračným obrazom, zvolajúc opätovne:

— Ách, ach, ach, aké je to krásne!

Výšavou nebeskej báne prestrelujúce lúče spoza MontagnedeLure vychádzajúceho slnca zaplavili zlatoružovým jasom celý utešený a bohatý kraj avignonský. V obraze sa menili zelene viníc, záhrad, lúk a lesov. Pestrosti mu dodávali kopce a ďaleký horizont uzavierajúce vysoké vrchy. Lúče sa miesta ligotavo odrážali od vôd Durance. Kraj oživil i v ňom roztrúsené obce a hrady, ktorých okná sa jagali sťa drahokamy na krásnom rúchu.

Biskup s dojatím hľadel na taký blízky a jednako neznámy mu obraz. Mathiou, vidiac pohnutie svojho pána, tiež zatíchol, hoci mu bol výhľad už zovšednelý.

Pohľad preláta prechádzal od najvyšších vrchov k najbližšiemu okoliu; už sa kochal krásou polí v blízkosti hradu, a teraz sa prešmykol na utešené kvetné hriadky pod samými arkádami a tu na voľnom, štrkom vysypanom priestore, pod oblúkom, v ktorom on stál, zazrel sivú mulicu a na nej pestro, v kroji

vyobliekané, tak lahodne sediace dievča, že mu mimovoľne prišlo na um porovnanie s motýľom, vznášajúcim sa nad bylinou. Biskup zasa plásoľ rukami a zvolal:

— Ach, ach, ach! Aké je to utešené, aké je to chutné, ozaj do zjedenia!

Tento výkrik sa sotva vzťahoval na východ slnca, a preto Mathiou vystřčil hlavu spoza pánovho pleca a šibol okom na tú živnosť, ktorú by jeho pán tak vďačne zjedol.

Mhm, — kývol hlavou prisviedčajúc a usmial sa.

Dievča na mulici bolo sťa víla: postavy bolo graciózneľ, nôžky v červených črievičkách, celebajúce zo sedla, boli svižké, oči čierne, plné ohňa, tvárička ani maľovaná a pyštek falošný a veselo sa usmievajúci. Keď zazrela s údivom hľadiaceho biskupa, zošvihla sa z mulice a priskočila pod samú arkádu a pokloniac sa, skrikla, ani keď deti strašia: — Mú! — a durkla ukazovákmi smerom k nemu.

Biskup sa usmial: — Ktože si ty, ty smelá osóbká? A čo tu hľadáš už tak včasráno? — povedal, hroziac jej ťartovne prstom.

— Dáme ju do temnice, pod Rolandovu vežu! — zvolal hrubým hlasom, akým deti strašievajú, a so strašlivou grimasou Mathiou.

Dievča splásoľ rukami a prevrátilo oči.

— No, toto sa mi ešte nikdy nestalo! Nuž mňa nepoznáte, mňa? Veď som ja Lisotte, dcéra dolného mlynára! No, že Lisotte neznáte! Zato vás ja poznám všetkých, a dobre! Ja vás vôbec všetkých poznám v tomto veľkom avignonskom hrade. Vy ste pán deRosans, biskup kdesi medzi pohanmi. Hovorila o vás, že všetko dobré, čo donesú pre kuchyňu, ide do vášho žalúdku, a pána pápeža držíte nakrátko. Ale ani vy mu tak neodjete všetky lepšie kúsky, ako ten, ten tam, čo sa kryje za váš chrbát, ten Mathiou. Na toho dajte pozor! — hrozila prštekom. — On vám je nenásytný ťrút!

Biskup sa tak chutne smial, že sa mu brucho triaslo a Mathiou jej so zaťatou pästou s vyškerenými zubmi hrozil: — Počkej, ty potvora, ja ti dám, na mňa také strašné veci hovoriť. Pôjdeš do veže, pôjdeš! A čo s procesiou prídu za teba prosiť, pôjdeš!

— Nuž „pánu“ pápežovi odjeme čo lepšieho? — spýtal sa pán deRosans. — No, a kto ti to povedal?

Dievča sa obrátilo k mulici a potľapkala ju po mäkkej tľame. — Však to každý vie, i tuhla Suzanne! Však to vieš i ty, Suzanne? — Mulica strihala ušami,

pokývala hlavou a hrabla kopytom. Jej posunok bol taký prekvapujúco primeraný, že sa i biskup i Mathiou hlasitě zasmiali.

— No, to je veru nebezpečný svedok, tá tvoja mulica. Ale povedzže, Lisotte, čo si vlastne prišla tak včasráno, a či si nám niečo doniesla?

— Včera popoludní bol u nás lekár pána pápeža, maitredaValdieri, aby ste vedeli. Oj, ja viem, prečo prišiel. Lúbi sa mu moja staršia sestra, Margot, s ktorou spávam v jednej komore. Ona dáva na mňa pozor, lebo som ja šaľo, ako hovorí naša mať. Maitre hovorí, že je Margot veľmi múdra a že je radosť s ňou sa zhovárať. Aj mne povedal, že som múdra, ale robilna mňa také oči, že som mu ich chcela vyškríabať. Ohó, ja poznám, ako sa mužskí pozerajú na ženské, a kedy im treba vyškríabať oči.

— Veru si ty múdre dievča, — prisvedčil biskup, — ale nám už povedz, prečo si prišla teraz?

— Taký je protivný ten maitre s jeho čapicou na ušiach a s veľkými okuliarmi. Brr! Nuž, včera rozkázal namlieť z najlepšieho ovsa múky pre pána pápeža. Pán pápež má vraj chorobu, ktorá sa len tak vylieči, keď každý deň z čerstvo umletej ovsenej múky sa urobí preň polievka. Múku musí každý raz z východu slnca priniesť verná panna — i desať ráz to povedal po latinsky, že virgofidelis, a tak som si to zapamätala — ináč by stratila svoju liečivú silu. A taká virgofidelis som v celom okolí len ja. Nuž preto som prišla. Tu máte tú múku, — a obrátila sa k mulici, z ktorej sňala malé biele vrecko.

— No, pekne od teba, Lisotte, že sa tak staráš o pána pápeža. To prídeš zajtra zasa? — spýtal sa vlúdne pán biskup, usmievajúc sa na ňu.

Mathiou si zakryl dlaňou ústa, a zohýňajúc sa, smial sa, že mu až slzy tiekli.

Lisotte sa durdila: — Pozrite, pán biskup, ako sa ten starý blázon smeje. Cimá taký křč? Chudák!

Mathiou sa premohol a odtiahnuc biskupa od oblúka, šepkal mu:

— To je vybíjaný lotor, ten maitredaValdieri! Lotor taliansky a to sú najhorší. Aby včasráno vypratral Lisotte z komory jej sestry, musí svätý otec jest ovsenú polievku! Bože môj, a ty to trpíš!

Pán deRosans vytiahol obrvy dohora:

— Uhm, čosi môže byť vo veci. Mhm, mhm. No ecce, presvedčíme sa. — Žatým sa obrátil k Lisotte: — Nuž, dieťa moje, matka hovorí, že Margot dáva na teba pozor?

— Isteže a je to i potrebné, lebo ja sa preveľmi rada rozprávam s každým,

najradšej s mladými ľuďmi, ktorí sú, ach, takí roztomilí! — prekrúcala Lisotte oči.

— Nuž a to na teba povedal ten maitre, že si virgofidelis? To veru neviem, či tá múka osoží pánu pápežovi. Nevie, veru neviem, — krútil pán biskup hlavou.

Lisotte vyskočila oproti pánu biskupovi, ani čo by ju bol šidlom pichol. Rezko kývajúc ukazovák, rapčala naň šikovným jazykom:

— A to si vy myslíte, že preto, lebo sa rada zhováram s mládenci, by mu neosožila? Ohohó, mýlite sa, pán biskup. U nás je vo mlyne mladý JehanLeroud, a ten dáva na mňa ukrutný pozor. Ten by každému mláďencovi, ktorý by sa opovážil za mnou chodiť, kosti polámal. Ten vám je strašne mocný a ja sa ho — tu Lisotte zrazu stíchla a sklopila oči, — ja sa ho tak — hanbím.

— Ihahahohohó, — smial sa Mathiou, pliaskajúc sa po stehnách — ty si mi pekná virgofidelis! Ona je zamilovaná a volá to — hanbením! No, svätý otec, pekná je tá tvoja kúra!

Pán biskup len hodil rukou, mysliac si: Ale, ktože ho tam vie, čo si taký biskup in partibusinfidelium môže myslieť? I riekol: — Mathiou, odober to vrecko a odnes ho, — zatým siahol do kabelky, visiacej mu na páse, a dal dievčaťu dukát. Lisotte sa radostne usmiala.

— To si môžem celý zadržať? — spýtala sa, ukazujúc peniaz. — Celý, celučičký?

Pán deRosans ju ťapol po hladkom líci:

— Celý. Zakaždým, keď prídeš, dostaneš jeden.

— Ichuchú! — výskla si a podskočila. — Tak sa ja skoro vydám!

Vyskočila na mulicu a rozbehla sa napred. Zrazu sa obrátila a zoskočiac utekala k biskupovi a bozkala mu ruku teplými, mäkkými perami.

Keď odbehla, biskup mimovoľne pozrel na svoju ruku a pohladil ju, ani keby ju utieral.

Mathiou pozeral naň a zamrmlal čosi.

— Čože to hundreš? — spýtal sa ho biskup.

— Nič. Len že by sme sa nezbláznili na staré kolená.

— Hlupák, — povedal pán biskup a šiel sa obliekať.

Keď bol hotový, šiel do kostola odslúžiť omšu, pričom mu vždy miništroval kostolníkovi chlapec, ktorý vyvalil veľké oči, keď ho Mathiou vyduril tak včas z posteľe. Ale šiel vďačne, lebo od biskupa zakaždým dostal penár za svoju službu.

Dnes pán deRosans veľmi včas prišiel do svojho úradu. Lebo, hoci po omši i poraňajkoval, tentoraz len zapraženej polievky z ovsenej múky, ktorú bola doniesla Lisotte, a prešiel po záhrade, obdivujúc znova a znova krásny kraj, ktorý dosiaľ nikdy nebol tak vzbudil jeho pozornosť, bolo ešte jednako tak málo hodín, že v hrade, okrem stráže na múroch, len tu i tu služobnú čelaď bolo vidno. A tá tiež viac vyzivovala a vyťahovala údy, akoby bola niečo končila.

Mathiou otvoril nepomerne veľkým kľúčom na širokých železných, veľkými kľincami vybíjaných dverách drobné dvierka,“ ktorými sa všuchli do rozložitej, pomerne nízkej siene, steny ktorej boli pokryté vyrezávanými dubovými doskami. Y miestnosti bol len jeden širokánsky, s cifrovanými mrežami oblok, pozostávajúci z drobných, v olovených rámcoch zapustených sklenených tabličiek; páchlo v nej starým pergamenom a trochu i stuchlinou. Pred oblokom bol veľký ťažký stôl a pri ňom pohodlné kreslo, pokryté mäkkým kobercom. Blízko obloka boli na stene police s veľkými folianty, ktoré boli retiazkami pripevnené k železným žrdiam pod policami. Vo foliantoch boli záznamy a účty pápežskej zásobárne, ktorej vedúcim úradníkom — akoby ministrom zásobovania — bol pán deRosans.

— Mathiou, otvor oblok! Akože môže človek sedieť v takomto žalári, keď je vonku tak krásne!

Mathiou zazrel bokom na biskupa a zamrmlal:

— Dosiaľ nám tu nebolo ako v žalári. Myslíme najskorej, že vonku ešte čaká tá na tej mulici.

Pán biskup pozrel prísne na sluhu a zdvihol výstražné ukazovák. I striasol ním, ale len glgol a neriekol nič.

Mathiou roztvoril široký, v železnom ráme osadený oblok: do miestnosti vníkol nielen slnečný jas a vôňa kvetov, ale i huk kriku, štrkotu zbraní a podkov na dlažbe. Biskup pristúpil k obloku:

— Pozri, čo sa deje.

Mathiou pritisol tvár k mrežiam, ale nezazrel ničoho.

— To prišli doCharlemagnovho dvora akísi ľudia; ale odtiaľto ich nevidno. Musel by som si oko nasadiť na koniec nosa, tak by som ich videl.

— Zlož mi foliant s kľúčom a choď pozrieť, čo sa to robí.

Mathiou vytiahol spomedzi kníh onú, ktorá mala na chrbte namaľovaný kľúč, a hodil ju na veľký stôl pred oblokom, a žatým utekal von.

Biskup otvoril knihu a vyhľadával v nej stranu, na ktorej bolo poznamenané, koľko múky dodal dolný mlynár do hradu. Mal on veľký závod s

desiatimi robotníkmi a bolo to hodne, čo ročíte dovážal do hradu. Biskup chodil ukazovákomp po riadkoch a mrmlajúc spočítaval: — 250 — 285 — 305 — 465 vriec! — 465 vriec, 465 vriec, — opakoval a pretieral si oči. Namiesto číslic videl usmievavú tvár s blýskavými očami a s červenými perami, medzi ktorými sa beleli perličky zubov. Po čiarkach mu tancovali nôžky v červených črievičkách.

— Neurobím dnes nič, — mrmlal si a odtisol knihu. Sadol si pohodlne, a zložiac ruky na prsiach, díval sa von. Slnce sa už celkom vyšvihlo nad vrchy.

— Ako je len krásne na svete! Ostarel som a nevedel som, že je svet taký utešený a že sú také krásne tvory na ňom, Lisotte, malá Lisotte!

Pán deRosans rozmýšľal ešte ďalej, hľadiac zádumčivo do diaľky a krútiac pomaly palcami na prsiach. Keďže sa usmieval, myslel sotva na vrecia múky, ale na niečo iné.

Vrzgli železné dvere a vošiel Mathiou.

— No, tu máš! Ten protivný, vždy sa nadrapujúci Gaskonec, deBrissac, naozaj zlapal pána Urlemonta a deVerriera, a už ich aj vešajú na hlavnú bránu.

Biskup potriasol hlavou.

— No, no! Ecce, tak, milý Hugues a drahý Charles, chytili vás, chytili. Dobrí chlapci to boli ináč. Škoda ich. Ecce, ecce.

— I vyše sto ozbrojencov schvatli s nimi. Z tých vyštrngnú toľkých, koľko povrazov je pohotové. Ostatných si vezme pán deBrissac na náhradu vybitých mu chlapcov do svojho sboru, lebo sa tí mládenci diabolsky bránili.

— A kto to vyniesol tak šikovne ten múdry výrok?

— Nuž kto? Kardinál-prokurátorD'Upaix.

— Tak ani súd nezadržal nad nimi?

— Čo tam veľké súdy! Však je i sto svedkov, že pán Hugues a pán Charles zbíjali.

— No, a pán deBrissac pristal na to?

— Pristal. Lenže kázal potajomky odpratať skoro všetky povrazy.

Pán biskup sa zasmial.

— To je on! Darmo je, tí Gaskonci majú papuľu, ale i rozum. Mathiou, rozum, čoho ty nemáš.

— My nemáme, my!

A tým boli milý pán Hugues a drahý pán Charles odbavení.

Nasledovné ráno sa pán deRosans zobudil ešte hodne pred východom slnca, hoci ho ani hostec netrápil. Ale on si bol umienil, že každé ráno vstane podívať sa na ten zázrak. Poležal ešte chvíľu ticho, počúvajúc šumot piesku vo veľkej klepsydre a pozorujúc na zastretom obloku, či už svitá. Bol by najradšej už vstal. Bol netrpezlivý ani dieťa, očakávajúce hračku.

Zavolať: — Mathiou!

V susednej, otvorenej komore spiaci sluha vběhol v papučiach a v nočnom plášti.

— No, čože už máme? Robia nám azda galamutu včerajšie prepelice, alebo nám nedá odpočívať krásna Lisotte?

— Mathiou, ty si hlupák! Chcem vidieť východ slnca, východ slnca! Ten neslýchané krásny obraz! Chcem ho vidieť celý, nielen polovicu ako včera. Chcem vidieť i najprvšie záblesky Fobusových koní a jeho voza. Ale ty sa do toho nerozumieš. Podaj mi háby a obuv!

Mathiou natáhoval biskupovi papuče a hovoril akoby sebe: — Lisotte prekrstil na Fobusov akýsi voz a z jej mulice urobil kone. Ó, tí páni, nikdy nevolajú veci pravým menom! Všetko len pomiešajú a zatým sa nevyznajú v ničom.

Keď vyšli na chodbu, podúval chladný ranný vánok a len nad MontagnedeLure sa začínalo Šerit.

Mathiou vběhol a vyniesol kreslo a teplejší plášť pre svojho pána, ktorý bez slova prijal jeho služby. Pravda, Mathiou nemlčal, ale ho stále školoval, aký je ľahkomyselný, čo mu biskup odplatil tým, že ho poslal do izby, aby i pre seba doniesol hodne hrubý plášť, do ktorého sa Mathiou musel tak zababušiť, že mu len nos vyzeral z neho.

Pomaly sa začalo vyjasnievať. Na oblohe sa zjavoval jeden do druhého prechádzajúci oranžový, lilavý, do zelenkasta prechádzajúci pruh, v ktorom plávali ľahučké pobelavé obláčky.

Pán deRosans hľadel dychtivo na oblohu a na ako z tône vystupujúcu krajinu, ktorou šumeli vody Durance a mohutnej Rhôny.

Zrazu zablesli lúče nad vrchy sa vyšvihnuvšieho slnca!

Biskup spľasol rukami:

— Je to zázrak, je to krása! No, Mathiou, nebolo hodno vstať tomu kvôli?

Mathiou bol tiež mimovoľne zamľkol. Ale zoberúc sa, utrel si opakom ruky nos a zvolal:

— Len to je divné, že tá krása človeku tak vodu tisne z nosa.

Biskup hodil rukou:

Sanctasimplicitas!

Slnko osvetľovalo už jasne zarosené, ani zo spánku sa preberajúce lúky, háje. Na blízkom pomarančovom strome ozvali sa spevavé vtáčiky.

— Aha, už vstali i stehlíky. Vidíš, i tých zobudila krása!

Hlad, nie krása! Ale kde je Lisotte! Včera o takomto čase už tu bola.

Biskup myslel to isté, ale, nerieknuc ani slova, hľadel smerom hlavnej brány, odkiaľ mala prísť.

Dost dlho ju vyzeral, už začal rozmýšľať, že bude najmúdrejšie ísť si ešte lahnúť, keďže mu bol včerajší deň následkom včasného vstania taký dlhý, keď počul tenké cenganie z inej strany a zazrel Lisotte na sivej mulici. Ale, preboha, aká bola! Bledá ani stena, a len-len že nespadla zo sedla.

— Per amoremDei! — zvolal a splasol rukami.

Kým biskup zalamoval rukami, Mathiou už bol zhodil ťažký plášť a utekal oproti dievčaťu. Zosadil ju a chytiac ju pod pazuchu, vyviedol ju na chodbu. Keďže sa tackala, vyskočil biskup zo svojho kresla a posadil ju naň.

— Čo ti je, Lisotte? — zvolal biskup úzkostlivo, hľadiac jej studené ruky. Mathiou odbehol a priniesol sklenicu vína a pohár. Nútil dievča napiť sa z neho.

Lisotte oblizla nápoj a zalomila rukami:

— Aké je to strašné! Včera som sa zhovárala s pánom Huguesom a dnes som ho zazrela visieť na veľkej bráne! Strašne som sa ho zľakla. A ako mi ho je ľúto! — i začala žalostne plakať.

— Ale, však Hugues a Charles boli zbojnícki rytieri, ktorí pobili a ozbjali mnohých ľudí! Lisotte, ty nariekaš za zbojníkom!

— Ona neplače za zbojníkom, ale za pekným mladým pánom, ktorého mala rada, však Lisotte, — povedal Mathiou a odtahoval jej ruku od tváre.

— Ty mrzký, zlý človek! — skríkla na sluhu. Hovorila zajakavo a plačom pretrhávane:

— Nemala som ho rada, veď som sa len včera, keď som šla odtiaľto, prvý raz s ním zhovárala. Ležal so svojimi ľuďmi na čistinke pred lesíkom Troissoeurs. Keď ma zazrel, opýtal sa ma, odkiaľ a kde idem tak včas. Povedala som mu to a on ma pohladilpo tvári, ako to i pán biskup urobil, a som preto doňho zamilovaná?

Pán deRosans zdvihol plecيا:

— Neviem.

Lisotte vyriekla veľmi presvedčivo:

— No, nie som.

— Už by si ma len mala rada mať, — podotkol pán biskup žartovne.

— Také pekné a milé oči mal! Opýtal sa ma, či som niekde nezazrela Brissaca s jeho ľuďmi. Povedala som mu, že nie, že tí budú iste v Kamennom lome naň číhať, aby si dal pozor.

— Ved' si spáchala zradu, — skríkol Mathiou.

— Nestraš ju, vidíš, že je málo čo živá! — zahriakol ho pán deRosans.

— Nedbám, nech, obeste i mňa, keď vám to vešanie robí takú radosť!

— Hneď si ta obesím na krk, chceš? — spýtal sa Mathiou žartovne, aby ju rozveselil a vystieral ramená ku nej.

— Ty špata, za nič na svete! — zvolalo dievča a priklonilo sa k biskupovi, ktorý sa sprvu mimovoľne odtiahol od nej; ale zatým, pochlapiac sa, privinul ju, ako z obrany, k sebe.

Ale Lisotte vyskočila a rozčúlene rozprávala ďalej:

— Pán Hugues mi dal dukát a zasa ma pohladil —

— ... a pobožkal, — zvolal Mathiou.

Lisotte skríkla hnevne.

— Pohladil ma po tvári a podakoval sa mi, že sa tak bojím o nich. A možno, že kým som zašla domov, už nežil. A koľko rás bol tu v hrade, robil pokánieca platil vám dukátmi, a vy ste ho teraz obesili za to! — i nariekala zasa. — A teraz je taký strašný na tej Bráne, a ja som sa ho tak, ale tak veľmi zľakla!

Pán deRosans ju poučoval:

— Počuješ, Lisotte, pravda je, že Hugues zaplatil dosť hodne za odpusty, ale i to je pravda, že nám urobil omnoho väčšiu škodu, keď ozbíjal ľudí, ktorí prichádzali k nám tiež pokánie činiť za svoje hriechy.

— A tých okradol o naše peniaze, vieš ty to, Lisotte? — skočil biskupovi Mathiou do reči.

A to vy za peniaze odpúšťate hriechy? Tak predávajú slávu nebeskú?

— zvolala zadivene Lisotte.

Biskup potriasol hlavou:

— Čo sa ti robí! Ľudia, veľkí hriešnici, hľadajú poľahčenie svedomia u najvyššieho prameňa milosti, u svätého otca. No, a keď sa im toho poľahčenia

dostane pokáním a sľubmi nápravy, zložia nejakú oferu na milosrdné ciele. Ved' my nemôžeme odoprieť prijať dary, ktoré činia v prospech biednych a opustených!

— A keď sme i my sami biedni a opustení, — podotkol so strojeným smútkom Mathiou, prevaľujúce okále.

— Nuž to úbohý pán Hugues zbíjal ľudí na ceste! ô, ten nešťastník! A aký bol pekný!

— Pravdaže zbíjal. Hľa, bol taký smelý, že i grófa z Armagnacu prepadol a obral o pätnásttisíc dukátov, za ktoré chcel vykonať, aby mu svätý otec dovolil sobáš, — rozprával pán biskup potešený, že Lisotte je už nie taká zronená.

— A aký to mohol byť sobáš, keď len za jeho povolenie chcel zaplatiť ten gróf tak strašne moc peňazí, že by som si myslela, že ich toľko ani v celej krajine niet?

Mathiou jej to vyložil, keď videl, že je jeho pán v rozpakoch.

— Nič na tom: len sestru si chcel vziať pre jej majetok za ženu.

Lisotte sa zhrozila a splasla rukami:

— Hrôza: sestru! A bol by mu to pán pápež dovolil za tie peniaze?

— Ani reči o tom! — zvolal namrzeno pán biskup. — Ale Urlemont jednako nesmel obkradnúť pána Armagnaca o toľké peniaze. Za to, že sa toho dopustil, rozkázal ho pán kardinál-prokurátor stíhať bez milosrdenstva. Čo hľadal, to našiel.

Lisotte pokrútila hlavou.

— Pán biskup, ja myslím, že ste nemali pána Huguesa obesiť: Pokušenie, povoliť mu ten sobáš za tých pätnásttisíc dukátov, by bolo bývalo jednako priveľké. Ja myslím, že môj Jehan by mu to za tie peniaze povolil, a ja — tiež. A myslím, že i pán kardinál-prokurátor by bol býval za to. A keby tak bol i pána pápeža nahovoril, aby povolil? No, vidíte, a pán Hugues vás oslobodil od tohto pokušenia. Nemali ste ho obesiť!

Toto ponímanie veci bolo také prekvapujúce, že ani pán biskup, ani Mathiou sa nechceli s dievčatom o ňom ďalej hádať.

— Mhm, mhm, — zamrmlal pán biskup, trochu si odkašľúc.

— No, čo je s maitredaValdieri? — obrátil Mathiou reč na iný predmet. Lisotte mykla plecami.

— Čo ten! Chodí po lúkách a hájoch a zbiera byliny. I teraz som sa s ním stretla, keď som šla sem.

— Saint Louis d'Acre! Ale ten včas vstáva! — zahromžil Mathiou.

— Včas! Ty sa do toho nerozumieš, — poučila ho Lisotte. — To nevieš, že sú kvety, ktoré sa musia trhať len v noci alebo včasráno? Však mi on to vyložil, ako je to s tými kvetmi.

Pán deRosans sa s čudným, nezvyčajným dojatím díval na Lisotte. Hútal, prečo jeho osud pripravil o potešenie môcť menovať svojou takú dcéru, ako je to dievča. Ako by sa staral o ňu a akú radosť by mu pôsobila, keby mohol vzbudzovať stále len úsmev na jej tváričke!

Pán biskup vstal nasledovné a mnohé nasledovné rána, aby sa mohol kochať vo východe slnca. Každé ráno našiel nové krásy na tom prelestnom obraze. Začal študovať krajinu do podrobnosti; ha, ten hrad, tá skupina stromov, ako menia skoro každú chvíľu svoj vid; ako sa blyští tá zarosená lúka, keď padajú na ňu slnečné lúče!

A Lisotte vždy prišla a vždy po polhodinovom štebotaní odniesla svoj dukát. Rozprávala o udalostiach a kadejakých rozprávkach, ktoré počúvala vo mlyne. A tam veru bolo hodne novín, však sa tam schádzali ľudia z celého okolia. Len o Jehanovi nikdy ani neskukla.

Jedného dňa, keď už zo tri týždne chodila do hradu, spomenula zahanbene, že nasledovné ráno nie ona donesie múku.

— A prečo sa tak pýriš? Veď sa preto, že neprídeš, nemáš čo hanbiť, — riekol jej pán deRosans.

— Hľadajte chlapa! — zvolal Mathiou.

Lisotte mu vyplazila koniec jazyka:

— Ty si protivný!

— Nuž, čo je vo veci? — spýtal sa pán biskup.

— Idem zajtra do mesta, k pánu farárovi, — Šepla a sklopila oči.

— Zato sa niet čo hanbiť; to je pekne od teba, — usmieval sa jej pán biskup.

Lisotte stála rozpačité so sklopenou hlavou a tak nevidela, aké tváre strúhal Mathiou. Zrazu sa vzhopila a priskočiac k biskupovi, chytila ho obidvoma rukami za hlavu, zohla ju k sebe, a stanúc si na prsty, zašeptala mu:

— Ideme s Jehanom oznámiť pánu farárovi, že sa chceme...

— Zosobášiť! — zvolal jej Mathiou, ktorý bol nepozorovane tiež priklonil hlavu k biskupovej.

Lisotte ho ťapla šikovnou rúčkou po ústach.

— Tu máš, čo si hľadal, — a odbehla tak zručne, že kým sa biskup so sluhom schápali, sedela už na mulici a utekala záhradou k východu.

Nasledujúceho dňa pán deRosans vstal včasráno a vyzeral na vychádzajúce slnce a hlboko vdychoval čerstvý raňajší vzduch. Už boli dosť dlho vonku, keď počuli cengot zvončeka mulice. Zďaleka videli, že na nej sediaca postava je nie Lisotte. Keď došla tak blízko, že bolo možno s ňou hovoriť, videli, že múku doniesla stará, zhúžvená babka.

— Brr, — zvolal Mathiou, — to je akási starodávna verná panna!

— Kto si ty, dievka moja? — spýtal sa biskup starej osoby.

— Ja som Uršule z dolného mlyna. Poslali ma namiesto Lisotte, — šušlala babka bezzubými ústy.

— A ty si panna! — opýtal sa jej Mathiou. — Lebo len keď panna, a to verná panna, donesie múku, osoží ona svätému otcovi.

Babka zliezla z mulice a pristúpila celkom pred biskupa. Bola zhrbená, jedno plece mala hodne vyššie ako druhé, a tvár mala poráfanú čiernymi sypanicami: vlčka očí spotvorené, nos širokou jazvou na ľavú stranu tváre pretiahnutý. Nuž, bola veľmi ohyzdná!

— Vo svojom desiatom roku som ochorela a od tých čias som takáto.

— A koľko máš teraz rokov? — spýtal sa Mathiou. — Sto?

— Nie, len tridsaťšesť.

MeHercle! — zvolal prekvapene biskup. — Bol by som skorej uveril, že sto.

— No, ja ti veru verím, že si vernou pannou, — podotkol Mathiou.
— Však by teba nebozkal ani sám Lucifer.

— A čo ti príde za múku? — spýtal sa pán deRosans.

— Nuž veď dukát dávate za to vrecko, — riekla Uršule a sňala ho z mulice.

— Nedaj sa vysmiať; pol livrea ti je dosť a dosť, ty stará ježibaba, — zvolal Mathiou s opovrživým posunkom.

Biskup mu dal livre:

— Daj jej, — obrátil sa a odišiel do izieb.

Dva-tri dni vstávali pán deRosans a Mathiou včasa prežívali slnečný východ. Ale Lisotte nechodila. Biskup rozkázal iným sluhom, aby odobrali múku od Uršule, takže ju vôbec ani nevidel. Dozvedel sa však od nej, že Lisotte už viac nepríde.

Ešte deň-dva vstal ráno, hoci Mathiou odporoval, ale vždy neskoršie.

Napokon jedného dňa nechcel vstať, keď už dosť neskoro vošiel Mathiou k nemu.

Biskup sa robil, že spí, a keď sluha robil buchot v izbe, aby ho zobudil, chrápal o dušu spasenú.

Mathiou sa zasmial veľmi hlasitě a veľmi posmešne, a vyšiel si tiež ľahnúť do svojej komôrky.

Biskup, zostanúc sám, roztvoril oči naširoko a rozmýšľal:

„Východ slnca je krásny, ale jednako je ho dosť vidieť človeku raz, dva razy. Nevstával som preň, ale pre to premilé dievčatko, ktoré má také živé čierne oči a taký sladký, štebotavý pyštek.“

I vzdychol si.

„Tomu dieťaťu kvôli by som bol vstával i po celý život, hocako včasráno. A jednako, hoc je pekné, čo je jeho krása v porovnaní s krásou východu slnca, pre ktorú sa mi nechce vstať. Sto ráz mi je milší úsmev toho dievčata ako všetka krása zeme i so slncom i s hviezdami.“

Pán deRosans si vložil ruky na tvár a vzdychol.

„Hreším, hreším! Pokúša sa o mňa diabol. Rúham sa bohu, keď skvelú krásu jeho tvorby opovrhujem pre jedného takého chrobáčika, ako je to dievča. Však mi je azda nie prirastené k srdcu hriešnou túžbou? Pane bože, neuvádzaj ma do pokušenia! Vstával som pre dievča a luhal som, že ma vábi východ slnca. Mathiou mal pravdu.

Musím sa kajať. Pôjdem k samému svätému otcovi a vyspovedám sa mu.“

I šiel v ten istý deň k svätému otcovi Benediktovi XII. Bol to už starý človek a veľmi múdry, a to preto, lebo bol starý a sveta skúsený, a že bol pápežom. A pápež musí byť múdry, keďže je pravda porekadlo, že komu pánboh dá úrad, tomu dá i rozum, a to rozum primeraný úradu. Najvyšší úrad na svete je pápežský, a tak musí byť i pápežský rozum najväčší.

Biskup AndrédeRosans si klákol k nohám svätého otca a spovedal sa skrúšene, že zhrešil opovrhovaním tvorby božskej, keďže sa mu omnoho lepšie videlo jednoduché dievčatko ako krásny provensalský kraj za východu slnca. Rozprával všetko úprimne, a svätý otec sa zavše usmial pri jeho spovedi: hľa, ako mu odjedávali najlepší lahôdky a o koľko múdrejší bol sluha Mathiou.

Keď skončil, sa ho pýtal:

— Nuž a povedz mi, syn môj, či si nezhrešil proti niektorému z desiatich božích prikázaní, najmä nie proti tomu, ktoré nám zakazuje zneučievať ženské,

lebo však sú ony matkami ľudského pokolenia? Nezhrešil si proti nemu ani myšlienkou, ani túžbou?

Pán biskup pozrel s úprimným pohľadom do múdrych očí svätého otca, a odvetil, že nie. Zdalo sa mu, že sa mu videla len neskazená prirodzenosť a dobrota srdca dievčaťa.

— Tak nemáš hriechu! Lebo však je krásne dievča vo svojej nevinnosti a čistote práve takým stvorením Všemohúceho, ako najpeknejší kraj i pri najzá-
zračnejšom východe slnca. I jedno, i druhé je tvorbou najväčšej dobroty boha, a stvorené, aby sme mali z nich radosť a potešenie. Tak choď, syn môj, v pokoji, a boh budiž s tebou.

I požehnal ho a prepustil dobrotivo.

Pán biskup vstal a pobozkal s pravou pokorou ducha kríž na črievici svätého otca, a odišiel.

Ale keď kráčal popred hradný kostol, vošiel doň, a kľaknúc pred oltár, modlil sa dlho a skrúšene. Umienil si aj to, že sa bude celý rok tri razy týždenne prísne postiť. (Čo na to povie Mathiou?)

Pán deRosám nebol si celkom istý, že je ozaj taký nevinný, ako bol uistil svätého otca: lebo kto je istý svojej nevinnosti, keď mu oči krásneho dievčaťa po-
múti rozum?

NA OPERÁCIU S TRUHLŔOU

Štrbáňovie chalupa čupí na nízkom kopci nad dedinou.

Oproti nej, za úzkou dolinou, jarabejú sa Veľký a Malý Rázsutec, skalnaté, jedličím kryté vrchy, ponášajúce sa jeden na druhý ani mláďa na medvedicu. Každý, kto hľadá na ne, musí sa čudovať tejto podobnosti. Mare Štrbáňovie, sediacej na vysokom prahu chalupy, veru ani na um nepríde, že sú na svete.

Tá nemá radosti z pekného pohľadu, naopak: zakaždým zastane, keď ich zazrie, prevracajúc bolestne oči dohora. Škrabe zemiaky, a keď sa zohne za nimi k opálke, vždy ju „ukrutečne“ zabolí žalúdok, ani keby nožom pichol.

Motá sa jej v hlave: „No, kto čo povie, nie je to so mnou v poriadku, nie veru. Zuza Mačukovie tiež sa tak žalovala, chodila i po doktoroch. Ale čože jej tí pomohli? Ak je zle, nuž je zle: doktor-nedoktor. Tí ťa len strašia a ťahajú z teba gros. A keby ho len bolo, keby ho len bolo!“

I ulútosťila sa nad sebou a začala smrkať, lebo jej slzy tiekli dol u nosom. Vrecom, ktorým si pokryla šaty, utierala si oči, nos.

„Veď som ešte nie ani taká stará; čože je to dvaštyridsať rokov? A takto ma to morí. Celkom ako tú Zuzu. No, a tá mala raka. Iste ho i ja budem mať, celkom iste. Dala sa operovať v špitáli a tam i zostala naveky. No, a čo to len stojí! Veď len za truhlu platil Juro vyše tristo korún. Toľký groš! A čo sme sa jej nahovorili a naprosili: Zuza, nedaj sa rezať, uvidíš, tam skapeš. Nepomôžu ti, a peňazí toľko miniete!“

Škrabala zemiaky a slzy jej kvapkali na ne.

„Keď umrieť, tak umrieť. Ani jedna z nás tu nezostane. Ale čo sa to len bude robiť, keď ma tu nebude. Akože si len tá Katrena dá rady i s Mišom i s tými deťmi bezo mňa. A to chlapča, ten Janičko, veď sa to niekam podeje za mnou. Aké je

len radostné, ako sa teší, keď ma vidí. Hľa, i včera sa skrýval materi za sukne a vrieskal spoza nej na mňa:

Stará mama, a ma vidíš?

Veru vidím, Janíčko, veru vidím. Ľaľa, doniesla som ti koláča.

Mara vstala a zhodila zo seba vrece, potom sa zohla, aby vzala opálku a misu s oškrabanými zemiakmi.

Jojojjoj, ako ma začalo, veď je to nie do vydržania!

Vo dvoje skrčená odniesla veci do kuchyne.

Pavo zvrátil žalostne tvár a poškrabal sa za uchom.

Čuješ, Mara, to je s tebou akosi naozaj okrem špásu. Ale, čo sa priam rozpustíš, pôjdeš zajtrašim dňom k tomu doktorovi.

A čo mi ten pomôže? Povie mi, že mám raka, a len podaromnici vyhodím toľké peniaze. A ak mi povie, že mi niet pomoci, ja ti tam razom skapem.

Nebudže mi taká zostrašená. Veď koľkých ľudí bolí žalúdok, a preto ich hneď parom neberie. A peniaze tiež nemusíme požičiavať od susedov. Kým my „budeme, budú i groše.

Rokovali o veci i so zaťom, s Mišom, a s dcérou. Mišovci boli sprvu tej mienky, že by sa mali so starou pani farárkou poradiť, čo by bolo treba urobiť. Dozvedeli sa o tom i susedia a do rána bolo pol dediny plno, že s Marou tam musí byť zle, keď idú s ňou do mesta ku „doktorom“.

Doktor Hrabáň Maru prezrel, prerevidoval, hmkal múdro a krútil hlavou. Napokon vyriekol, že má zapálenie žľčového mechúra a že jej on na to pomôže. Len aby ešte niekoľko ráz prišli k nemu. Dá jej medicínu a bude jej zapúšťať pod kožu. I dal jej injekciu. Mare bolesti prestali, celkom ožila a veselo prišli domov, spomínajúc celou cestou, akí boli hlúpi, keď nešli hneď k doktorovi a aký je Hrabáň múdry lekár. Veru, niet nad neho múdrejšieho.

Večer a ráno mala Mara zase také bolesti ako predtým. Medicína, ktorú jej dal doktor, mnoho nepomáhala.

O dva-tri dni šli znovu k lekárovi. Zasa ju zapúšťal a bolo jej niekoľko hodín lepšie. Potom boli ešte niekoľko ráz u Hrabáňa. Napokon sa s ním rozišli a nadávali naň práve s takou chuťou, ako ho boli prvý raz chválili.

Nech ho tam boh škára!— mienil Pavo na rozchodné.

Išli k druhému lekárovi. Ten ju obzrel a spýtal sa, ako sa liečila. Keď ju vypočul, usmial sa, žmurkol a mrdol fúzom. Pomyslel si kolegálne:

No, pravda, tak sa viac zarobí. — Mare riekol: — Babka, vy musíte ísť na operáciu. Tu sa vám nepomôže.

Mara zhíkla a zalomila rukami.

Ach, bože-prebože!

No na môj dušu, Mara, to si už tam, — zvolal i Pavo. Nuž to mám raka!

Ale to nemusí byť rak. Bude to len vred. Ale, pre istotu, chodte na operáciu.

Od strachu zabudla i platiť.

Cestou domov nič nehovorili. Pavo i Mara mali svoje myšlienky, ktoré si nechceli vyjaviť. Len keď už prichádzali pod svoje vrchy, riekla Mara zanovité:

A čo sa bude čo robiť, ja do toho špitála nepôjdem. Keď mám umrieť, umriem doma, ale za truhlu tristo korún platiť nebudem.

Pavo hodnú chvíľu mlčal. Len keď kone vypriahal, riekol:

Veď uvidíme, čo urobíme.

Mara pozrela naň ostro, potom hodila rázne rukou:

Nie, nepôjdeme!

Videla mužovi na očiach, že do výdavkov za nemocnicu a za drahý pohreb — ktorý pokladala za istý — nemá veľa chuti.

Zhovárali sa s Mišom a s Katrenou a so všetkými susedmi. Rád bolo dosť, i takých i onakých. Vyskúšali ešte i múdru babu z Lapčíc. Tá plietla kadejaké hlúposti, vzala groše a šla v čerty. Mara len nechcela na operáciu.

Ale bolo jej čo deň horšie: stonala, kvílila. Raz i krvou vracala.

No, to je už iste ten rak, — skríkol Pavo, — to ti už Škoda chodiť po špitáloch.

Mare práve vtedy vošlo do hlavy, že by čo ako mala ísť na tú operáciu. Len preto, lebo teraz už Pavo proti tomu brojí.

Zašla ešte ku starej pani farárke. Táto jej povedala:

Dievka moja, choď ty do toho špitála. Neopúšťaj sa. Tam mnohým ľuďom pomôžu. Zo sto operovaných ak umrú Štyria-piati. A to umrú len takí, čo sa zanedbali. Peňazí máte dosť, deti máte zariadené, dopraj čosi i sebe. Choď, Mara, pánboh je dobrý, zmiluje sa nad tebou.

Ale naozaj toľkým pomôžu? — zvolala Mara zadivene.

Pravdaže. Tak zahynú len zanedbaní, ktorým je už duša na jazyku.

To veru pôjdem, keď ste ma tak potešili.

Len choď, dcéra moja.

Maru žalúdok bolel, ale vzbudená nádej ju poháňala, aby šla do nemocnice.

Vracala sa domov odhodlaná, že sa priam zajtra vyberie. Ale v noci nespala a zasa sa jej zdalo celkom istým, že jej niet pomoci. Jednako zostala pri svojom

odhodlaní íť na operáciu, nech sa to s ňou skončí tak, či tak. Život s takým trápením nie je veru nie hoden. Len výdavok za truhlu jej nedal pokoja. Pokladala za isté, že operáciou zahynie. Nech, nebude sa aspoň trápiť! Aleže by Pavo za hlúpu truhlu musel toľké peniaze vyhodit? To sa nesmie stať. Celú noc si lámala hlavu, ako by sa to dalo zariadiť. I prišlo jej na um, že majú dosák pol začína a Pavo sa rozumie do tesárstva; nech jej on zbúcha truhlu, tú si vezme so sebou do mesta. Či tak, či onak pôjdu na voze a do drabinovca sa vmestí i tá truhla. Prikryje ju kobercom, nikto nemusí vedieť, čo vezie so sebou. A ak by aj vedel? Nuž, poručeno pánu bohu, veď nekradli ničie.

Už včasráno, keď sa zobudila, povedala Pávovi, čo vyhútala:

Ktože to kedy slýchal, — zvolal Pavo, vyvaliac na ňu oči ako plánky, — íť na operáciu s truhlou. Čože postupuješ z rozumu?

Mara, schádzajúc z postele, vystrčila schudnuté nohy spod periny a bila si pästou do dlane:

Ty nemáš rozum. Čože budeš toľké peniaze za hlúpe truhliisko vyhadzovať. Ja ti inak nepôjdem, len tak. Ak mi však neurobíš po vôli, obesím sa ti. Budete mať hanbu, že jej viac netreba.

Juj, ale niččo takého vymyslieť. To už ozaj len hlúpa žena vynájde! — hromžil Pavo, — veď sa celý svet bude na nás smiať.

Chytrý sa obliekol a utekal k zaťovi. Ale nielen zať, lež i celé susedstvo sa dozvedelo, čo Mara vymyslela a, pravda, odsudzovalo tento bláznivý výmysel. Odsudzovalo v prvý deň. Druhý-tretí začali ľudia i tak i tak rozmýšľať a štvrtý deň sa Pavo voľky-nevoľky chytil do práce. Mara totižto stála na svojom, že ona inak nepôjde; pritom stále stonala a prekračovala tvár, že by sa bol kameň nad ňou zľutoval.

Pávovi pomáhal zať i skúsený mlynár, i urobili truhlu rúču, že bolo nežiaľ na ňu hľadieť. Mare vzali mieru, aby sa jej komótno odpočívalo v nej. Veru jej ju i závideli. Zafarbili ju na tmavohnedo, pribili na ňu plechový kríž a zo zlatého papiera čipky okolo vrchnáka. Všetci susedia sa zaujímali o prácu a prišli vše zapekačku vyfajčiť k tesárom.

Mara si vybrala háby, do ktorých ju mali obliecť a rúče ich uložila do truhly. Keď bola hotová, šla sa odobrať od rodiny a známych a nasledujúci deň včasráno vyšli na dosť ďalekú cestu do mesta. Pol dediny jej za náreku báb a vresku detí dávalo zbohom.

Pri všeobecnom náreku sa jednako všetci viac zaoberali truhlou ako Marou.

Doktori i opatrovníčky vo špitáli, všetci sa zbehli, keď počuli, že prišla

chorá na operáciu, ktorá doviezla so sebou i rakvu, čože, chorých tam videli dosť a nevidaných, ale takých, ktorí by hneď i truhlu dovážali so sebou, jednako ešte nebolo.

Pavo i Mara očakávali, že ich prijmu s poľutovaním, ako ich dedinčania boli vyprevadili, i čudovali sa a hromžili, keď sa celý špitál ozýval smiechom a žartovnými poznámkami. Z oblokov i polomŕtvi vyzerali aká to komédia.

Páni doktori sa just na truc poušilovali vyliečiť Maru, aby s tou truhlou v hanbe ostala. Operovali ju šťastlivo a ani nie o dva týždne bola zdravá ako orech.

Pávovi odpísali, aby si prišiel po vyliečenú ženu. Mišo i Katrena sa doviezli s ním. Bolo to radosti, hoc sa Mara i pretvarovala, že jej je ešte ani nie celkom dobre, lebo sa pre tú naničhodnú truhlu hanbila. Veď sa jej už i počas liečenia dosť naprekárali s ňou. Bola by teraz vďačne tristo korún ofrflala, keby nebola to truhliisko so sebou vliekla.

Čo teraz robiť s ním? Naspäť ho nepovlečú.

Nie, bohuprisám, ani za teba, — klial nasršený Pavo.

Ale, nuž darujte ju špitálu; však sa tu vždy nájde chudobný, ktorý ju vďačne prijme. V takom veľkom špitáli ľudia mrú, — poradila Katrena.

Eh. možno, že sa nájde niekto, kto ju aj odkúpi. A čo hneď za čo — za to. Ale zide sa nejaký groš na olovrant. Keď sme už tak vyviazli z tej biedy, mali by sme si zapíť, — mienil Mišo.

Veru čosi hovoríš, podotkol Pavo. — Tuto, hľa, tento pán nám azda poradí, ako by sme to najlepšie urobili.

Vrátnik za dobrú diškréciu vďačne predal truhlu. Dostali za ňu toľko, že i pre deti nakúpili cukríkov, koláčov a veru ešte i Mara spievala hore Riekami, hoc jej doktori prísne boli zakázali, že nesmie dlhší čas nijakého nápoja užiť.

Ale načože sú lekári? Aby ich ľudia poslúchali? To veru nie. Veď by to ani sami nechceli, lebo veď by prišli najmenej o polovicu práce a zárobku.

MUDRCI A KLINEC

Michal Junec, richtár z Bukového, je vysoký, pekne urastený chlap, s tvárou ako čo lepší rímsky senátor. Jeho zvyčajná pozitúra je, že si založí pravú ruku na prsiach do kožucha a tak hovorí. Vlastne nehovorí, lebo jeho známkou je i to, že skoro vôbec nehovorí. Ťažko od neho aj len „hej“ lebo „nie“ vy – dostať. Často podobne pokazenému pajácu, naprázdno pohybuje perami, ako keby chcel niečo povedať, a nevydá zo seba zvuku. Jeho statočnosť je všeobecne známa, ako aj tá medzi richtármi vôbec neslýchaná vlastnosť, že nepije naskrze žiaden liehový nápoj, nad čím aj jeho vrchnosť častejšie vrtela hlavou, nie súc celkom istou, či je to nie disciplinárny priestupok.

Junec bol zámožným človekom. Mal všetkého do vole božej, ani Jób pred a po chorobe. I ženu mal tučnú sedliačku s podhrdlinou ani bravec, ktorá bez prestania mlela jazykom a síce ozaj ako mlyn, lebo vždy hovorila rovna ko chytro a hlasne. Keď chcela, aby ju muž počúval, tak ho musela za plece potriať, ako keby ho budila, lebo už bol taký privyknutý na jej rapotanie, že ho ani nepočul.

Junec sedel pri stole a po skončenom obede ešte klepkajúc lyžicou po ohromnej miske, vyškrabúval z nej ostatné rezance. Jeho Katra nafúkaná prišla ku stolu a meľúc o jeho daromnosti, vy chytila mu misu spod lyžice.

Choďte už, choď ku tej jalovici, ty tik, ty rešeto, ty darmožrút, — rectovala ani lekciu.

Junec pozrel na ňu prázdny zrakom, a utruc si ústa širokým rukávom, šiel do maštale, cestou vylizujúc zo zubov pozostatky rezancov. V maštali si škrabal hlavu pred peknou jalovicou starý paholok, a ministrovali okolo nej dvaja šarvanci Juncovi.

To bude úrek, — hádal paholok Ondro. — Alebo príča, — zamiešal sa do

reči chlapec Jano. Jalovica zahučala, obzerájúc sa smutnými očami, zlé tušiac, na múdru spoločnosť.

Pôjdem do Fojtov svätené zeliny pýtať, — ponúkol sa mladší Miško, podskakujúc na jednej nohe. Nečakal odpoveď a ufrngol.

Mali by sme ju kádiť, — mienil Ondro po dlhom škrabaní hlavy, čo uňho rozmýšľanie nahrádzalo. Junec, ktorého hlava bola vôbec prázdna ako Čaprnovo humno, kedy-netedy zamrmlal že:

— Mhm.

Prišli i ženy i rapčali jazykmi, trepúc piate cez deviate, kádili jalovicu a núkali ju svätenými bylinami. Jalovica sa nad týmto počínaním s trúchlivým posmechom usmiala.

Nech utekajú chlapi po Kondrku a Kotúľku, — poradila Marka, dcéra Juncova. Jano a Miško už aj ubehli, nečakajúc na odpoveď otcovu, ktorá prišla vtedy, keď chlapi boli na ulici.

Netrvalo dlho a prišli jeden za druhým Kondrk a Kotúľka, načo nastalo okolo jalovice na chvíľku veľké utíšenie, aby ženy potom s ešte väčšou náramnosťou vykladali dvom veštcom svoje múdrosti.

Kondrk a Kotúľka!

Sú to dvaja chlapiskovia, o ktorých si obec myslí, že sa rozumejú do liečenia dobytčích nemocí, ačpráve v skutočnosti toľko vedia o tom ako drotársky učen súkaní povrazov. Ani Kondrk ani Kotúľka sa nikdy vo svojom živote nič neučili o dobytčích chorobách. Oni len upotrebovali rôzne zeliny, horkú soľ, masenie kadejakými masťami a nerinitii a hovoria drže, ako keby niečo vedeli, a druhí blázni im veria. I jeden i druhý tvrdí o svojom druhovi, že nevie nič, a obidvaja majú pravdu. Nenávidia sa ani mor, ako to u šarlatánov vždy býva. Skutočný učenec skutočného učenca ctí a znesie sa s ním, lebo veľmi dobre vie, že ten tiež len to isté môže vedieť, čo aj on vie, ale neučený podvodník vždy bude na svojho druhu nadávať, lebo sa ho bojí, vediac, že ten nemôže s ním súhlasiť, keďže každý tára, čo mu slina na jazyk donesie.

Kondrk a Kotúľka sa v súkromnom živote vôbec ani nezhovárati spolu, ale už od rokov nejdú ku chorému dobytku len obidvaja naraz. Vycitili, že len tak môžu obstáť. Obidvaja trpeli na ten rozšírený druh sprostosti, že považovali za požiadavok „kaľakteru“ nevymeriť sa.

Kondrk bol nápadne dlhý, chudý chlap s gágorom na dlhánskom hrdle hore-dolu behajúcim. Upomínal na moriaka rázom chytrej reči a tenkým, Červenými nosom, skláňajúcim sa nad ústa. Kotúľka bol tučný, červený, preto

ho aj tak prezývali. Žuval tabak a „srkal“ cez zuby. Hovoril málo, ale čo povedal, to bolo povedané. Cestou k Juncovi Kotúľka len tak mimochodom zdvihol šindlovec pri Švalcovom dvore, kde práve pobíjali cieňu.

Dvaja veštcí hneď sprvu obrátili všetko na posmech, čo ostatní boli s jalovicou porobili. Odohnali drzo a rozdrapujúc sa všetkých na bok a jalovicu vyšikovali do dvora. No a potom už začali vyčítať s ňou svoje čary. Macali ju po kúsku, zaujímali sa dopodrobna o všetky jej otvory, položili ju na zem, potom zdvihli, liali do úbohej kadečo a napokon ju tak stisli, postaviac sa po jednom ku jej bokom, že biedne zviera od bólu zaryčalo. Pozerali na seba, žmurkali múdre. Kondrk zdvihol prst a fľochajúc na Kotúľku tázavo vyriekol:

— Klinec?

Kotúľka srkol cez zuby a istý súc svojej veci, riekol presvedčivo: — Klinec! — a pomacal si ho v rázporku.

Juncová sa pustila do nich, že či sa im sníva, že o tom ani reči. Ona síce nevedela, či ozaj nemôže byť o tom ani reči, ale hovoriť musela, nuž hovorila tak, lebo jej práve to napadlo. Junec na radu veštcovu, kázal jalovicu zarezať, čo títo šarhovia a j dosť šikovne urobili a jalovicu rozobrali. V žalúdku jej našli v jeho stene zabodnutý šindlovec. Našli aj iné chorobné premeny na jej útrobach, ale Kondrk a Kotúľka jednohlasne a určite tvrdili, že príčina onemocnenia bol klinec. Pol dediny, ktoré bolo pri jalovici, s rešpektom hľadelo na dvoch šarhov a spomínalo rozličné prípady, pri ktorých sa dokázalo, že Kondrk a Kotúľka sú onakvejší majstri ako učení dobytčí lekári. Pravda, že Kondrk a Kotúľka sa nepratali do kože a vypínali svoje ňucháče. Ale hlavná vec nebol osud hovädzej jalovice. Pre tento klinec sa musela vydať Marka Juncová za Pava Kluku, Či sa jej to páčilo, či nie.

Klinec z jalovice vyňatý obzerali všetci prítomní. Kotúľka nestydato poznamenal, že Š valec, druhý sused Juncov, práve takými šindlovcami pobíja strechu. On to vedel. Nič nebolo ľahšie, ako dokázať, že Kotúľka hovorí pravdu. Ani Junec, ani jeho žena nepovedali pred ľuďmi ani slovo, ale keď boli sami, vyrátala Katra, čo všetko Švalec urobil naprotiveň Juncovi. Nehlasoval naň, keď ho volili za richtára, ba povedal, že Junec bude vtedy richtárom, keď sa nájde Brboliakova kobyľa, ktorá bola pred niekoľkými rokmi zhylna a o ktorej istil v hádke Junec zhora a pyšne, že sa musí nájsť, a ak by sa nenašla, že on, Junec, dá páru volov Brboliakovi. Všetci vieme, že je ľahšie hlúposť povedať, ako zadržať sľub. Najmä keď sa jedná o páru volov. Junec nebol náramný človek, ale keď mu

Švalec urobil vše narážku na tú kobyľu, bol by ho vďačne zmárnil. Tiež Švalec to bol, ktorý nechcel Juncovi zápinkou vytriahnuť drevo z hory, ačpráve len dvaja boli tam a Junec musel v hore nocovať pre to hlúpe drevo. Švalec mu poradil, aby si ohňa nakládol, lebo že premrzne a núkal mu kožky zo slaniny na večeru.

O ničom na svete neboli Mišo a Katrena takí istí, ako že len Švalec zapotrošil klíniec jalovici do sena.

Čo teraz? Katra by bola najradšej celú švalcovskú rodinu vykántrila a Junca to veru tiež poriadne pohlo. Bez otázky si človek veľmi polahčí na duši, keď na neprajníka našprihá a nadá čo aj len v úzkom manželskom krúžku. Ale to je nie dosť. Duša ľudská žiada viac. Duši ľudskej by omnoho lepšie padlo, keby videla neprajníka šprihať a nadávať. To polahčenie by mu vďačne dožičila.

Junec by bol vďačne Švalca, napriek všetkej svojej poctivosti, do takého stavu doniesol a Katra ho všemožne podnecovala. Ale čo bolo treba urobiť? Rozmýšľali kadejako, až konečne Katra zašepkala, syčiac ako had, Mišovi do ucha: — Skos mu kapustu!

Skosenie nedorastenej kapusty je rafinovaný spôsob pomsty. Zapríčiní i škodu i hanbu. Parom ho vie prečo, ale považujú za veľkú hanbu pre gazdu, keď sa prízerá, zuby si vystykujú, ako druhí zväžajú kapustu, a on nič.

Junec bol preto poctivým človekom, lebo bol sprostý a zbabelý a nie snád z mravných zásad. Sprostosť urobiť je ľudskému srdcu také milé a ľahké!

Nepotrebuje len uzdu popustiť našej ľudskej prírode, no a hotová je. A aká krásna a podarená. Juncovu zbabelosť Katra premohla, no a ostatné šlo ako po masle.

Už druhú noc bol dosť obstojný mesiačik i vybral sa hneď po polnoci pán richtár i so svojou dcérou na žeň kapusty. Vzali so sebou kosáky, vykradli sa na záhumnie a skoro boli na Švalcovej hrade i pustili sa veselo do kosenia mladých, ale už podrastených kapustných bylín. Ako sa to dobre žalo, tak nezvyčajne a tak sporo! Celkom zabudli i na strach, ktorý sprvu cítili, medzi milým rozčúlením práce.

— Pomáhaj pánboh, — pozdravil už dokášajúcich ich sused Jano Kluka, za ktorým stál jeho syn Pavo.

Junec i Marka sa vystreli, ani keby ich struna naraz bola vyhodila. Obidvom vypadol kosák z ruky a dívali sa ako vyjavení s otvorenými ústami na zjavivších sa duchov.

Kluka je bezprostredným susedom Juncovým. Majú spoločný veľký dvor

a vchod doň. Pavo Kľukov je nadutý, sprostý, na svoju múdrosť namyslený, šesťadväťročný mládenec, ktorý si ešte v živote mnohokrát palúchy opáli, dokiaľ zmúdreje. Ak vôbec zmúdreje. Lebo sú aj takí ľudia, ktorých aj upiecť môžeš a predsa nepopustia zo svojho. Samo sebou sa rozumie, že by si pomerne k nemu veľmi zámožnú Marku veľmi vďačne vzal za ženu. Považuje ju síce za sprostú, lebo vraj stojí ako tik s otvorenými ústami, alebo tára do sveta ako jej mať, ale je ináč osoba šumná, urastená, do roboty súca a k tomu aby bola dohrá gazdiná, viac netreba.

Starý Kľuka je všeobecne známy vydriduch a furták. Nemá ani jedného zuba, šušle, nos sa mu brady dotýka a v zime v lete chodí v kapciach. V noci málo spáva, i zbadal Junca, keď sa vykrádal s dcérou na záhumnie. Zobudil Pava a hymbaj za nimi.

Starý Kľuka veľmi chválil pokračovanie Juncovo. Každý človek by to isté urobil, ale dozvedieť sa o tom nikto nesmie, lebo, juj! ani pomyslieť! Richtár Junec s dcérou v noci kosí kapustu! To by bol ukrutný posmech a hanba! Bohvie, čo všetko by sa mohlo stať. Zhodia ho z richtárstva. Ale čo len to: Zavrieť ho môžu! Marka začala plakať. Mladý Kľuka ju tešil a mal sa okolo nej a Marka — ačpráve jej bol z duše protivným — mal vždy kútky, prezývali ho „mokrým“ — sa neopovažovala ho odvrhnúť.

Starý vydriduch Kľuka cestou domov dokázal Juncovi, že tu inej pomoci niet, ako dať Maru Pavovi, lebo ináč z vecí bude škandál. A čo mal Junec urobiť? Privolil. Pravdaže, keď sa Katra dozvedela o všetkom, mal sa čo napočúvať! Jajajáj!

Juncovi sa mozog; pomalinky — pomaly drgáňal vopred, až mu kedynetedy zablesol pred dušou výrok, že sa manželstvá v nebi uzavierajú! Díval sa za chvíľu ako vyjavený napred seba a potom špatne zakľal. Muselo ho to veľmi mrziť, lebo to bola uňho zriedkavosť.